

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

1925 чылдың
август 31-де
үнүп эгелээн

№ 53 (17382)

2007 чылдың
МАЙ 3,
четверг

Номерни парлалгаже
дужааганы:
график езугаар — 21.00,
херек кырында — 16.10.
Садар өртээ 4 рубль.

Чазак Даргазының ажил-албаны

ЧОРУУ ЧОГУП ЧОРААН

Тыва Республиканың Чазак Даргазы Ш.В.Кара-оол Москвага ажил-албан кылып чорааш, бо чылдың апрель 28-те ээп чанып келген. Шолбан Валерьевичини Кызылдың аэропортунга Тыва Республиканың Чазак кежигүннери болгаш массалыг информация чепсектериниң журналистери уткуп алган.

Ш.В.Кара-оол самолет чанынга Москвага ажил-албан кылып чораанының түңнелдеринге хамаарыштар интервьюю журналисттерге берген.

Бир дугаарында Чазак Даргазындан Москвага ажил-албан кылып чораанының сорулгаларын, ооң түңнелдери кандыг болганын сонуургап айтырган.

—Бис Москвага баргаш, республиканың көдээ ажил-агыйын хөгжүдеринге хамаарышкан ай-

тырыгларны шиитпирлээр, РФ-тиң Көдээ ажил-агый яамызындан деткимче алып сорулгалыг чордувус. Ынчангаш яамының сайыды А.Гордеев-биле ужурашкаш, ажыктыг ажык чугааны кылдывыс. Май байырлардарының соонда чугааны уламчылаар бодалдыг бис — деп, Шолбан Валерьевич харызын эгелээ. — Чогуур долу хемчээлдиг деткимчени алыры-биле көдээ ажил-агыйга көрдүнген тускай сорулгалыг програм-

маларны баштай ханы өөренип көөрүн шиитпирледивис. Ооң соонда биске херегинден хөй деткимчени 2007 чылдың бюджетинден алып бодалдыг бис.

Ийи дугаар шиитпирлеп чораан айтырывыс — Кызыл хоорайның оруктарын кылырынга, чаартырынга акша-төгерикти чугаалажып алыры болган. «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның фракциязын дамчыштыр Кызыл хоорайның ийи кол кудумчунуң чаартырынга 200 млн. ажыг рубльди алырын дугуржуп алдывыс. Бо дээрге улуг деткимче-дир. Ынчангаш найысылалдың кол кудумчуларын удавас чаартыр кылып эгелээр бис.

РФ-тиң Президентизи В.В. Путинниң Айыткалының кончуг улуг ужур-дузалыгының дугайында Ш.В.Кара-оол журналисттерге чугаалап берген. Эргижирээн, үрелген чуртталга бажыңнарын чаартырынга хөй түңнүг акша көрдүнгенин, Пенсия фондузун улгаттырары болгаш өске-даа чурттун социал экономиказын дүрген хөгжүдеринче угланган чугула хемчеглер Айыткалда кирип турарын ол чугаалаан.

(Уланчызы 2-ги арында).

БЮДЖЕТ-2007: чаа мурнады көөр чүүлдерге дүүштүрген

Республиканың Чазааның апрель 28-те эрткен хуралында 2007 чылда республика бюджетиниң дугайында Тыва Республиканың Хоойлузунга ат салган.

Бюджеттиң чарыгдалдарын 8 781 951, 4 муң рубль түнге бадылаан, орулгаларны — 8 508 350, 0 муң рубльге. Бюджеттиң чедишпес кезээн 273 600, 9 муң рубль хемчээлге доктааткан. 2007 чылда республиканың бодунуң орулгалары 1 824 млн. рубль болур ужурлуг азы эрткен чылга көөрдө, 36 хуу бедик.

Кол саң-хөө документизинге

ат салып тура, ТР-ниң Чазааның Даргазы Ш.В. Кара-оол Чазаактың чаа составы кончуг кыска хуусаада ажылдап турар-даа болза, бюджетти хөгжүлден чөө мурнады хөгжүдөр чүүлдеринге болгаш көрүүшкүннеринге дүүштүрген деп демдеглээн. Республика бюджетинде кирген кол мурнады хөгжүдөр чүүлдериниң санынга Шолбан Валерьевич чүнүң-даа мурнунда Тываның көдээ ажил-агыйын адаан, ооң акшаландырышыкынынга чарыгдалдарны беш катап улгаттырган. Мурнады хөгжүдөр угланышкыннарның санында оон аңгыда тудуг материалдарының индустриязын катап тургузары, элээн хөй объектилерниң тудуун, чижээлээрге, республиканың чурт-шинчилел музейинин тудуун доозары, биче бизнести күрүнөден деткири база кирип турар. (Республиканың 2007 чылда бюджетиниң дугайында Тыва Республиканың Хоойлузун бо солунуң 3-6 арыннарында парлаан).

Бистиң корр.

МАЙ БИРНИ КЫЗЫЛГА БАЙЫРЛАДАНЫ

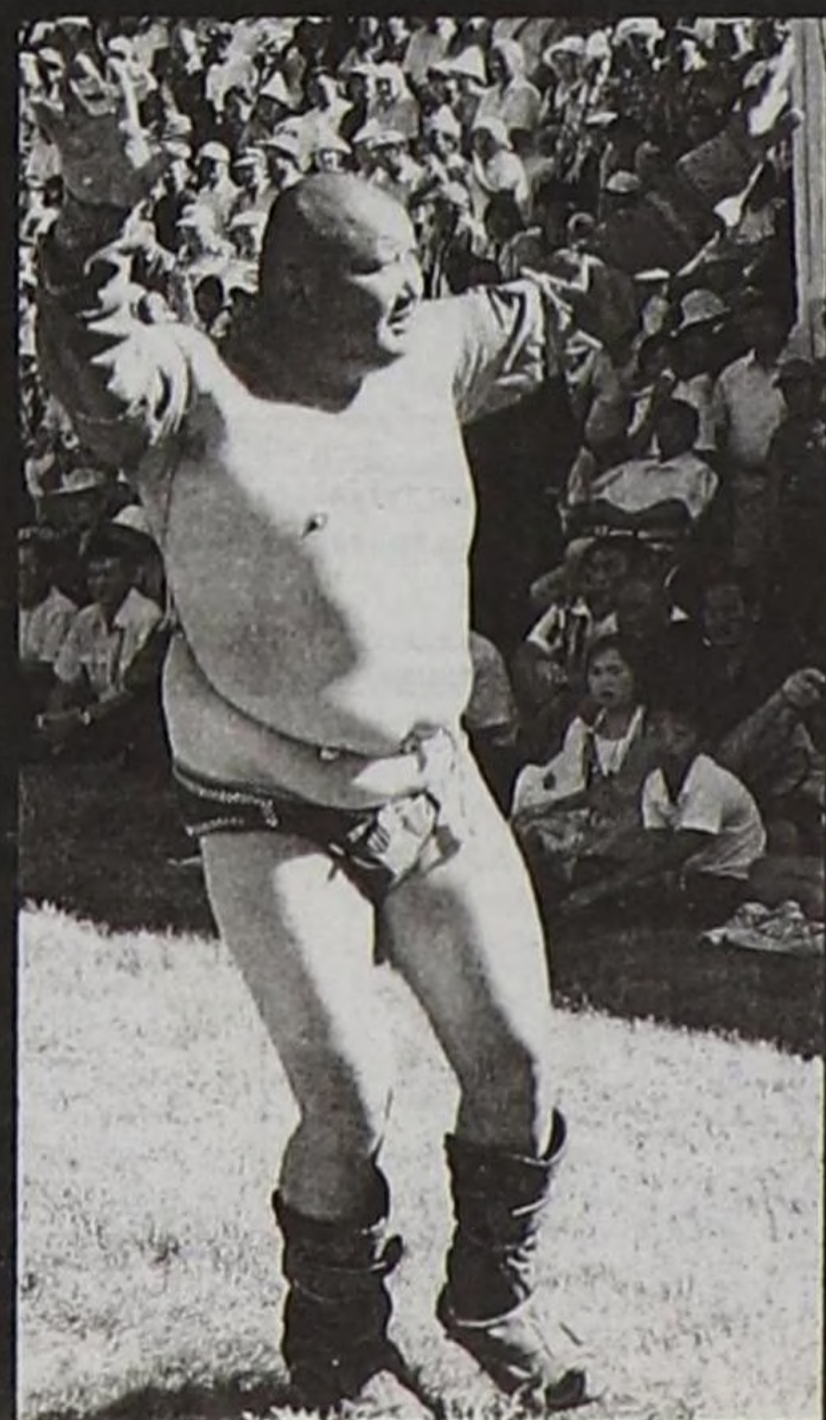

Частың болгаш күш-ажылдың байырлалын бистиң республикага калбаа-биле демдеглээн. Кызыл хоорайга май 1-ниң байырлалында тураскааткан найысылалдың бүдүрүлгө, албан организация коллективтеринин, дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринин студенттеринин, сургуулдарының, политиктиг партияларның, профэвилелдеринин кежигүннеринин болгаш чурттакчы чоннуң киржилгези-биле найысылалдың Ленин кудумчунга хөй кижиге киржилгези парад-чыскаал болуп эрткен. Олар байырлал шинчи кирип кеттинген, холдарында туктарны, «Тайбың!», «Күш-ажыл!», «Май!», «Ажылчын кижиге, ооң амыдырап-чурттарынга чедер шалыңны бээр!», «Пенсия, стипендия акшазын улгаттырар!» болгаш өске-даа негелделерни кылган лозуннарны

туктан, омак-хөглүг эрткенер. Чыскаал эрткен соонда, Арат шөлүңгө митинг болган. Тыва Республиканың Чазак Даргазы Ш.В. Кара-оол сөс алгаш, Частың болгаш күш-ажылдың байырлалы-биле митингиниң киржилгезинге байырны чедиргеш, оларның ажил-ижинге чедишкыннерни, амыдыралыга аас-кежикти, өөрүшкүнү, быжыг кадыкшылды күзээн. Республиканың экономиказын, ылаңгыя көдээ ажил-агыйны хөгжүдөр база чурттакчы чоннун амыдыралын экижидер талазы-биле Тыва Республиканың Чазааның салып турар сорулгалары улуунга ол доктаагаш, бо айтырыгларны чедишкынниг шиитпирлээр чугула ажил-херекке идепкейлиг киржиринче чонну кыйгырган.

(Уланчызы 2-ги арында).

2007 чылдың май 9-та «Хүреш» стадионунга «Шын» солуннуң шаңналы дээш национал тыва хүрештиң чыл санында эртип турар чаңчыл болган маргылдаазын бо чылын Ада-чурттун Улуг дайынынга Тийлелгениң 62 чылынга болгаш чаңчыл болган хүреш маргылдаазының 45 чылынга тураскаадып эрттирер.

Бо улуг байырлалга тураскааткан тыва хүреш маргылдаазы май 9-та 14 шакта «Хүреш» стадионунга эгелээр. Аңаа республиканың болгаш найысылалдың эң шыырак мөгелери киржир.

«Шын» солуннуң шаңналы дээш тыва хүреш маргылдаазы колдуунда деткикчилерниң идепкейлиг киржилгези-биле эртип келген. Бай-шыырак организацияларны, хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржил чоруур сайгарлыкчыларны, тыва хүреш маргылдаазының мөгейикчилерин «Шын» солуннуң шаңналы дээш маргылдаага деткикчилеп киржиринче улуу-биле дилевишаан, кыйгырды-выс.

«Шын» солуннуң редакциязы.

ЧОРУУ ЧОГУП ЧОРААН

(Төңгүзү. Эгези 1-ги арында).

Чурттуң бирги удуртукчузунун деңгелинде экстремизм болгаш национализм-биле демиселди күштелдирерин чугаалааны мээң сеткилимге дыка таарышкан. Чурттуң улуг хоорайларында бистин уругларывыс ам камгалаттынар дээрзинге бүзүрөп болур. Чурттуң бирги удуртукчузу национализмни үндезини-биле чок кылыр, аңаа күрүне ойтур шавышкынны бээр дээштиг хемчеглерни алырын чугулага көргөн. Бо талазы-биле РФ-тиң Федералдыг Хуралы хоойлу хүлээп алырын Президент саналдаанын Чазак Даргазы чугаалаан.

Тыва Республиканың минералдыг чиг эт баазанын шиңгээдип алыр күзелдиг инвесторлар-биле Ш.В.Кара-оол журашканын дыңнаткан. Оларга делегейге сураглыг фирма «Северсталь», «Норникель» бүдүрүлгези, Межпромбанк хамааржыр. Экологияны камгалаар, республиканың социал айтырыгларын шиитпирлээринге хамаарышкан чугааны инвесторлар-биле кылган. «Норникель» амдызында чүгле төлевилелди кылып турар-даа болза, 15 млн. рубльди Тывага берип болур аргалыгын айыткан.

Кызылдың аэропортун чаартырынга хамаарышкан айтырыгларын шиитпирлээр-биле Тываның Чазаның РФ-тиң Федерация Чөвүлелинде төлээзи С.В.Пугачев-биле Чазак Даргазы журашканын, сенатор дузаны чедирерин аазанын журналистерге чугаалап берген. Бо чылдың май 10-12 хүнеринде РФ-тиң транспорт сайыды И.Левитин-биле журашканын, Кы-

зылдың аэропортунга хамаарышкан чугааны база кылыры көрдүнгөн. Шолбан Валерьевич Москвага ажыл-албан кылып чораан херектери бүдүп, чоруу чогуу чораанын чугаалаан.

Чазак Даргазындан айтырыгларны журналистер салган.

—Кызыл хоорайның оруктарын кажан кылып эгелээрил, ону кылырынга акша-көпеекти кажан бээрил?

—Ийи кол кудумчуну чаартырының төлевилелин кылып эгелей берген. Ону кылып организацияны тодарадыры-биле конкурсту эрттирер. Ооң-биле чергелештир бүгү-ле ажылды чорудар. Бо бөдүүн эвес ажыл, чүге дээрге мону кылырын кым-даа бодавайн турган-дыр.

2007 чылдың республика бюджетин хүлээп алганының дугайында айтырыгны салган.

— Чазак биле ТР-ниң Улуг Хуралы бот-боттары аразында харылзаалыг, бир демниг ажылдап эгелээни мени өөртүп турар. Бюджеттин кол-кол сан-чурагайларын деткээн. Оларны Хоойлужудулга палатазы чүгле чаңгыс шактын дургузунда хүлээп алган эвес, Чазак депутаттар-биле кады ажылдаар ажылчын бөлүктү тургускан, ынчангаш бюджет төлевилелинин кады сайгарылганын кылган. Бир дугаар Чарлык езугаар көдээ ажыл-агыйга чарыгдар акшаны 5 катап улгаттырган, тодаргайлаарга, 41 млн. рубльдин орнунга 200 млн. хире рубльди чарыгдары шиитпирлеттинген. Тудуг материалдарының бүдүрүлгелерин катап тургузарынга 49 млн. рубльди кириген. Оларга феде-

ралдыг акша-төгерикти немээр ажылды чорудары чугула ажыл болуп турар.

2007 чылдың республика бюджетин хүлээп алганы эки болган, ону деткип турар мен.

—Бюджетти дүрген хүлээп алганы Силерни сезиндирбейн турар бе?

—Үстүнде чугаалаан мен, бюджетти чүгле чаңгыс шак дургузунда хүлээп албаан, ону баш бурунгаар ажылчын бөлүктөр хынамчалыг сайгарып көргөн. Ол болза коллективтик ажылдың түннели болур. Бюджетти хүлээп алыры саадаары-биле ону хүлээп алырының темпизин дүргедеткен. Бюджет күүселдезиниң үезинде аңаа эдилгелерни, немелделерни кирир бис.

—Көдээ ажыл-агый улуг деткимчени алган-дыр. Ол көрдүнгөн хөй акша-төгерики-биле чүну кылып ирги?

—Чүну кылырын баш бурунгаар дугуржуп чугаалашкан бис. Сүт, эт бүдүрерин акшаландыраары, сүт-бараан фермаларын тургузары көрдүнгөн. Баштай 2-3 ферманы күрүнениң каттышкан бүдүрүлгелериниң баазаларына тургузар. Куш фермазынга, чылыдылга ажыл-агыйыга болгаш өскө-даа чугула көдээ ажыл-агый адырларына акша-көпеекти чарыгдар.

Ш.В.Кара-оолга интервью бергени дээш журналистер өөрүп четтиргенин илереткен.

Таан-оол ХЕРТЕК. ЧУРУКТА: Ш.В.Кара-оолдун интервью берип турары.

Василий БАЛЧЫЙ-ООЛДУҢ тырттырган чуруу.

МАЙ БИРНИ КЫЗЫЛГА БАЙЫРЛАДЫ

(Төңгүзү. Эгези 1-ги арында).

Кызыл хоорайның мэри Д.К. Донгак, ТР-ниң Улуг Хуралының

Митингиниң киржикчилери чүве чугаалааннарны бир эпсеткилдиг деткээннер.

Май 1-ниң байырлары дээрге, чүгле ойнап-хөгөп алырының чыскаалы эвес, чурттакчы чоннуң күзелдерин, негелделерин илередир улуг чыыш болуп турар. Республиканың эрге-чагырга органнары ону кончуг эки билеп турар, ынчангаш кижжи бүрүзүнге төлептиг амыдырап-чурттаарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш ажылдаар сорулганы салып турарын хөй кижжи киржикчилик митинг көргүскөн.

депутаттары, политиктиг партияларның, профэвилелдериниң удуртукчулары чыылганнарга байыр чедирип чүве чугаалааннар. Республиканың социал экономиказын хөгжүдөр, социал берге айтырыгларны чогуумчалыг шиитпирлеп тургаш, чурттакчы чоннуң амыдыралын экижидери амгы үеде кол болуп турарын олар демдеглээннер.

Бистиң корр. ЧУРУКТАРДА: чыскаал болгаш митинг үезинде. Василий БАЛЧЫЙ-ООЛДУҢ тырттырган чуруктары.

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2007 чылдың март 27-де № 57 доктаалыга немелделер кириериниң дугайында ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАРИФТЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ АЛБАНЫНЫҢ ДОКТААЛЫ

2007 чылдың апрель 12 № 64 Кызыл хоорай

1995 чылдың апрель 14-те № 41 «Россия Федерациязынга электри болгаш чылыг энергиязын күрүнөдөн таарыштырар дугайында» Федералдыг хоойлуга (дараазындагы өскерилгелери-биле), Россия Федерациязының Чазаның 2004 чылдың февраль 26-да №109 «Россия Федерациязынга электри болгаш чылыг энергиязынга хамаарыштыр өртектер тургузарының дугайында» (дараазындагы өскерилгелери-биле) доктаалыга дүүштүр Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албаны 2007 чылда «Тываэнерго» ААН-ниң хуваар четкилеринге

электри энергиязын дамчыдып бергени-биле ачы-дуза тарифтерин тургузар дугайында айтырыгны сайгарып көргөш, доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2007 чылдың март 27-де №57 доктаалын № 2 капсырылга-биле немээр.

2. Бо доктаалдың 1-ги пунктузу-биле тургускан тарифтер 2007 чылдың апрель 1-ден 2007 чылдың декабрь 31-ге чедир күштүг болур.

3. Бо доктаалды «Тываэнерго» ААН «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарга парладыр.

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының удуртукчузунун хүлээлгезин күүседип турар М.К.АНАЙ-ООЛ.

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2007 чылдың март 27 № 57 доктаалыга, капсырылга №2

2007 чылда чурттакчы чонга «Тываэнерго» ААН-ниң четкилеринге электри энергиязын дамчыдып бергени-биле ачы-дуза чедирериниң тарифтери

Күжүнүң деңгели, хереглекчилерниң категориязы	Электри энергиязын дамчыдып бээриниң талазы-биле ачы-дузаның шупту тарифтери кВт.шак.коп.	ооң иштинде:	
		ажаап тутканы дээш төлевири кВт.шак.коп.	электри энергиязының чарыгдалынга төлевири өртээ кВт.шак.коп.
Чавыс күштүг. Стационар электри плиталары чок бажыңнарда чурттап турар хоорай чурттакчылары, чуртталга бажыңнарында техниктиг сорулгага электри энергиязының ажыглакчылары, гараж-тудуг болгаш гараж кооперативтери, автомашиналар турар черлер, ниити чуртталга бажыңнары, шериг кезектеринде чуртталга зоналары, эдип чазаар күш-ажыл албан черлери, хамаатыларның каттышкан тудуглары (погреб, сарайлар), кирген ниити счетчик талазы-биле төлеп турарлар, а база кээп турар кижилерниң ачы-дузазы-биле тудуп турар чүдүлгө организациялары.	102,0	99,3	2,7
Чавыс күштүг. Стационар электри плиткалары-биле тургустунган чурум езугаар дериттинген хоорай чурттакчылары болгаш көдээниң шупту чурттакчылары, садчы эштежилгелер, а база дача-тудуг кооперативтери	64,0	61,3	2,7

«Төгерики стол»

ТУС ЧЕР БОТ-БАШКАРЫЛГА ОРГАНЫНЧЕ САГЫШТЫ САЛЫР

Тыва Республиканың Улуг Хуралының Төлээлекчилер палатазы «Россия Федерациязынга тус чер бот-башкарылга органының организастаарының ниити принциптериниң дугайында» Федералдыг хоойлузунуң күүселдезин хынаары-биле «төгерики столду» Сүт-Хөл кожуунуң Суг-Аксы суурга эрттирген. Аңаа Өвүр, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл чурттакчылыг суурларның база Чадаана хоорайның удуртур даргалары, депутаттары киришкен. Кол сорулгазы — чедер-четпестерни, таварышкан бергелерни илередири, тускай сүмелерни яңзы-бүрү деңгелдин эрге-чагырга органнарынче, ямыларже белеткеп кириери болуп турар.

Республиканың 2006 чылдагы ниити бюджетин 99 хуу күүсеттинген, ооң иштинде тус чер бот-башкарылга органының оргуналары болгаш чыылдалары чүгле 14,7 хууга күүсеттинген болуп турар. Тускай акша-хөреңги чок болганы-биле черни хемчээп, кызыгаарлап болгаш өңчү-хөреңгини тодарадыр, даңзылаар ажылдар чер-черлерде ниитизи-биле кошкак болган. Республикада ниитизи-биле 77 муң чуртталга бажыңнары бар, оларның дыка хөйүнүң тускай паспорт документилери чедир кылдынмаан. Үндүрүг тыртып алыр хире ажыл-агый кылып турар хуу кижилерниң болгаш чамдык организацияларның саны база орта тодараттынмаан.

Чурттакчылыг черлерниң төлээлери «төгерики столга» чүве чугаалааш, Хоойлуну деткип, бир чыл иштинде ажылдап келгенин, кандыг берге айтырыглар таваржып турарын база канчаар шиитпирлеп болурунун дугайында бот-боттарының аразында ажыктыг арга-дуржулгазын солушкан.

Үндүрүглериң эде көөрү чугула бооп турар. Көдээ чурттакчыларлыг черлерге үндүрүглериң хөй кезин арттырып турар кылдыр санал кириерин «төгерики столдуң» киржикчилери дилег кириген.

Амгы үеде 142 муниципалдыг тургузулгалар шупту тускай уставтарлыг, күрүне даңзызынче кири бижиттинген болгаш социал экономиказын хөгжүдөр программаларлыг, өңчү-хөреңгизи болгаш бюджет хамаарылгазы аңгылаттырган, харыылаар айтырыгларлыг эрге-чагыргалар бооп тургустунган.

Тус чер бот-башкарылга органының эде тургузуп турарының кол сорулгазы чурттакчы чон-биле эрге-чагырга черлериниң аразында удур-дедир харылзааны кижжи, өг-бүлө бүрүзүңге чоокшуладыры, эргелерни чаргаш, чогуур акшаландырышкынны чоруткаш, ажылдың шынарын экижидери болур чүве болганда, бо айтырыг талазы-биле тайылбырны күштелдирери кончуг чугула болуп турар.

2006 чылдың республика бюджетинден муниципалдыг тургузулгаларга 3 млрд. 461 млн. рубль хемчээлдиг акша дузазын чедирген. Ортамаа-биле тус чер бот-башкарылга черлериниң бот-орулгалары 1,3 катап улгаткан.

Ооң-биле чергелештир бергелер болгаш шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар хөй болуп ту-

Бораш ОНДАР.

2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетиниң дугайында ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЗУ

Хоойлужудулга палатазы 2007 чылдың апрель 25-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2007 чылдың апрель 27-де чүлдүз деп көргөн

1 чүүл

1. 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетиниң чарыгдалдарының талазы-биле 8781951,4 муң рубль түңге база орулгаларының талазы-биле 8508350,5 муң рубль түңге бадылаар.

2. 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетиниң чарыгдалдары орулгаларындан 273600,9 муң рубль хемчээлге ажыг болурун доктадыр.

3. 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетиниң карылгаларының иштики акшаландырышының кирер дөстөрүн бо Хоойлуга 1 капсырылга езугаар 273600,9 муң рубль түңге бадылаар.

2 чүүл

1. Тыва Республиканың республика бюджетиниң орулгаларының кирер кол-кол дөстөрүн бо Хоойлуга 2 капсырылга езугаар Тыва Республиканың республика бюджетиниң орулгаларының администраторларына – төлевири шын санаары, бүрүн долу болуру база өй-шаанда төлээри, санаары, учетка алыры, бюджетке артыр төлээн (тырткан) төлевирилерни эгидер (санаар) дугайында шийтирилери хүлээп ап турары дээш контролду боттандырып турар Тыва Республиканың Хоойлузунга дүүштүр Тыва Республиканың республика бюджетиниң кол-кол аайлап башкарыкчылары болуп турар Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыргазының органнарына, Тыва Республиканың республика бюджетиниң орулгаларының өске-даа администраторларына быжыглаар.

2. Тыва Республиканың Чазаа Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының хүлээлгелери өскерилген таварылгаларда, бо Хоойлуга 2 капсырылга-биле көрдүнген Тыва Республиканың республика бюджетиниң орулгаларының аңаа быжыглааны кирер дөстөрүн тодарадыр эргелиг.

3 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинге 2007 чылда кирер орулгалары:

1) бо Хоойлуга 3 капсырылга езугаар Россия Федерациязының Бюджет кодекси-биле доктааткан тыртар акшаларның нормативтеринге дүүштүр – республика бюджетинче, каттышкан тус чер бюджеттеринче федералдыг болгаш девискээр үндүрүлгелериниң база чыылдаларының;

2) бо Хоойлуга 4 капсырылга езугаар тыртар акшаларның нормативтеринге дүүштүр Тыва Республиканың республика бюджетиниң үндүрүлгелерге хамаарышпас орулгаларының;

3) бо Хоойлуга 5 капсырылга езугаар (үндүрүлгелериниң чамдык хевирлериниң аайы-биле эрткен чылдарның өрезин төлээр кеззэнге, а ол ышкаш күш чок болдурган үндүрүлгелер болгаш чыылдалар талазы-биле өрени төлээр кеззэнге) тырткан акшаларның нормативтеринге дүүштүр федералдыг болгаш девискээрлер үндүрүлгелериниң болгаш чыылдаларның күсели-биле тургузар.

4 чүүл

2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинге орулгаларының кирерин бо Хоойлуга 6 капсырылга езугаар барымдаалаар.

5 чүүл

Россия Федерациязының Үндүрүг кодекси-биле доктаатканы артыкка төлээн (тырткан) үндүрүгнү азы чыылдаларны төлээриниң (тыртарының) хуусаазын үрээнде, санаан хууларның түңнерин Россия Федерациязының бюджеттериниң орулгалары бөлүктээн үндүрүгнү азы чыып кириген акшазының хамаарышкан демдээ-биле көргүзөр ужурлуг.

6 чүүл

1. Россия Федерациязының Бюджет кодекси-биле база бо Хоойлу-биле доктаатканы тырткан акшаларның нормативтеринге дүүштүр орулгаларының долу учедун база хуваалдазын бүрүн хандыар сорулга-биле федералдыг база девискээр үндүрүлгелерин болгаш чыып кириер акшаларны, а ол ышкаш бо Хоойлуның 7-16 чүүлдеринде айтылган тус чер үндүрүлгелерин болгаш чыылдаларны, өске-даа төлевирилерни Россия Федерациязының бюджет хоойлужудулгазы-биле база бо Хоойлу-биле доктаат-

каны езугаар тыртып кириген акшаларның нормативтеринге дүүштүр оларны төлээн соонда, Федералдыг Казначействонуң Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң санажыр санынче Тыва Республиканың республика бюджетиниң база тус чер бюджеттериниң аразына, а ол ышкаш Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле көрдүнген таварылгаларда, күрүнениң бюджеттен дашкаар девискээр фондуларының аразына ол орган хуваары-биле долузу-биле кири шилчидер ужурлуг.

2. Тыва Республиканың республика бюджетиниң база тус чер бюджеттериниң орулгаларын тургузуп турар дөстөр болур девискээр болгаш тус чер үндүрүлгелери база чыылдалар, өске-даа төлевирилер Федералдыг Казначействонуң Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң санажылга санынче Россия Федерациязының бюджет системазының хамаарышкан бюджеттеринче бүрүнү-биле доозазын шилчидери-биле кирген турар ужурлуг.

7 чүүл

1. Үндүрүлгелер болгаш чыылдалар дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын хажытканы дээш тыртар акшаларның (торгаалдарның) түңнерин Россия Федерациязының Бюджет системазының бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле хуваар ужурлуг:

1) Россия Федерациязының Үндүрүг кодекси-биле көрдүнген үндүрүлгелериниң (чыылдаларның) болгаш хөөлериниң түнүн барымдаалап тыртар акшаларның (торгаалдарның) түңнерин – Россия Федерациязының бюджет хоойлужудулгазы-биле доктаатканы тыртар акшаларның нормативтери-биле Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринче чогуур үндүрүлгелерге (чыылдаларга) онааштыр ажыглаар;

2) Россия Федерациязының Үндүрүг кодексиниң 116, 117, 118 чүүлдери-биле, 120 чүүлдүн 1 база 2 пунктулары-биле, 125, 126, 128, 129, 129¹, 132, 133, 134, 135 база 135¹ чүүлдери-биле көрдүнген тырткан акшаларның (торгаалдарның) түңнерин – тыртар акшаны (торгаалды) онаар дугайында шийтирини хүлээп алган судтун, органның, албан-дужаалдыг кижиниң турар чериниң аайы-биле муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының бюджеттеринче – 50 хуузун;

3) Россия Федерациязының Үндүрүг кодексиниң 129² чүүлүнүн пунктуунда көрдүнген тырткан акшаларның (торгаалдарның) түңнерин 100 хуу хемчээли-биле Тыва Республиканың республика бюджетинче кириер.

2. Административтиг хоойлу-дүрүм хажыдышышкынарның дугайында Россия Федерациязының Кодекси-биле көрдүнген үндүрүлгелер болгаш чыылдалар талазы-биле административтиг хоойлу-дүрүм хажыдышышкынары дээш тырткан акшаларның (торгаалдарның) түңнерин акша тыртар (торгаал онаар) дугайында шийтирини хүлээп алган органның, албан-дужаалдыг кижиниң турар чериниң аайы-биле муниципалдыг районнарның база хоорай округтарының бюджеттеринче 50 хуузун хуваалда-биле кириер ужурлуг.

3. Бюджет талазы-биле хоойлужудулганың Тыва Республиканың республика бюджетиниң, суурлар бюджеттериниң, муниципалдыг районнарның бюджеттериниң, хоорай округтарының бюджеттериниң кеззэнге хажыдышышкынар дээш тырткан акшаларның (торгаалдарның) түңнериниң 100 хуу хемчээлин Россия Федерациязының бюджет системазының чогуур бюджеттеринче шилчидер ужурлуг.

4. Тыва Республиканың республика бюджетиниң, суурларның, муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының хереглелинге барааннар садып алырынга чагылар кириериниң, ажылдар күүсел-дезиниң, ачы-дузалар чедирилгезиниң дугайында Тыва Республиканың хоойлужудулгазын хажытканы дээш тырткан акшаларның (торгаалдарның) түңнерин Тыва Республиканың республика бюджетинче, суурларның бюджеттеринче, муниципалдыг

районнар бюджеттеринче, хоорай округтарының бюджеттеринче 100 хуу хемчээлге кири шилчидер ужурлуг.

8 чүүл

1. Черге күрүне өңчүзүн аңгылаарына чедир күрүне өңчүзүңге хамааржып турган чер участоктары дээш аренда төлевири кылдыр алган акша-хөреңгилерни, а ол ышкаш айыткан чер участоктарын арендага берип турары дээш керээлер чарар эргени (чуртталга оран-савазы тудар сорулга-биле көрдүнген чер участоктарындан аңгыда) сатканындан акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле:

1) хоорай округтарының девискээрлеринде турар чер участоктары дээш:

а) Тыва Республиканың республика бюджетинче – 50 хуузу;

б) хоорай округтарының бюджеттеринче – 50 хуузу;

2) суурларның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 50 хуузу;

б) суурларның бюджеттеринче – 50 хуузу;

3) суурлар аразының девискээрлеринде чер участоктарының турар чериниң аайы-биле муниципалдыг районнарның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш – муниципалдыг районнарның бюджеттеринче 100 хуузу хувааттынар ужурлуг.

2. Черге күрүне өңчүзүн аңгылаарына чедир күрүне өңчүзүңге турар чер участоктары дээш аренда төлевири байдалдыг кылдыр алган база чуртталга оран-савазы тудар сорулга-биле көрдүнген акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле:

1) суурларның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 50 хуузу;

б) суурларның бюджеттеринче – 50 хуузу хувааттынар ужурлуг.

3. Черге күрүне өңчүзүн аңгылаарына чедир күрүне өңчүзүңге хамааржып турган болгаш чуртталга оран-савазы тударына хереглээри-биле көрдүнген чер участоктарын арендага бээриниң керээзин чарар эргени садарындан кирер акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле:

1) хоорай округтарының девискээрлеринде турар чер участоктары дээш 100 хуузу хоорай округтарының бюджеттеринче;

2) суурларның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 50 хуузу;

б) суурларның бюджеттеринге – 50 хуузу;

3) муниципалдыг районнарның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш девискээрлер аразында чер участоктарының турар чериниң аайы-биле 100 хуузу муниципалдыг районнарның бюджеттеринче хувааттынар ужурлуг.

9 чүүл

1. Черге күрүне өңчүзүн аңгылаарына чедир күрүне өңчүзүңге хамааржып турган чер участоктарын (чуртталга оран-савазын тудар сорулга-биле көрдүнген чер участоктарындан аңгыда) сатканындан кирген акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системаларының бюджеттеринге дараазында нормативтер-биле:

1) хоорай округтарының кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) Тыва Республиканың республика бюджетинче – 30 хуузу;

б) хоорай округтарының бюджеттеринче – 70 хуузу;

2) суурларның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) Тыва Республиканың республика бюджетинче – 30 хуузу;

б) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 60 хуузу;

в) суурларның бюджеттеринче – 10 хуузу;

3) суурлар аразының девискээринде чер участоктарының турар черлериниң аайы-биле муниципалдыг районнарның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) Тыва Республиканың республика бюджетинче – 30 хуузу;

б) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 70 хуузу хувааттынар ужурлуг.

2. Черге күрүне өңчүзүн аңгылаарына чедир күрүне өңчүзүңге турар болгаш чуртталга оран-савазын тударына көрдүнген сорулгаларына чер участоктарын сатканындан кирер акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринге дараазында нормативтер-биле:

1) суурларның кызыгаарларында турар чер участоктары дээш:

а) муниципалдыг районнарның бюджеттеринче – 50 хуузу;

б) суурларның бюджеттеринче – 50 хуузу хувааттынар ужурлуг.

10 чүүл

Суг объектилерин ажыглааны дээш төлевири кылдыр алганы акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының бюджет системазының бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле:

а) Тыва Республиканың өңчүзүңге хамааржыр суг объектилерин ажыглааны дээш Тыва Республиканың республика бюджетинче – 100 хуузу;

б) суурларның, муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының өңчүзүңге турар суг объектилерин ажыглааны дээш – суг объектилеринге өңчү эргезинге хамаарыштыр чогуур муниципалдыг тургузгарының бюджеттеринче 100 хуузу хувааттынар ужурлуг.

11 чүүл

1. Автомобиль бензинге болгаш дорт кудар бензинге, дизель одаар чүүлүңге, дизельдиг болгаш (азы) карбюраторлуг (инжекторлуг) шимчедикчилерге мотор үстеринге акцизтерни төлээринден орулгалары Россия Федерациязының Бюджет кодексиниң 56 чүүлүнүн 2 пунктуунга дүүштүр республика бюджетинче кири санаар ужурлуг орулгалары «2007 чылда федералдыг бюджет дугайында» Федералдыг хоойлуның 17 чүүлү езугаар нормативтерге дүүштүр оларны Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидери-биле Федералдыг Казначействонуң Тыва Республикада эргелелиниң санажылга санынче шилчидер ужурлуг.

12 чүүл

Этилдиг спирттин үлүг-хуузу 9-тан 25 хуу чедир (вино арагадан өскези) хемчээлдиг алкоголь продукциязынга база Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидери-биле Россия Федерациязының Бюджет кодексиниң 56 чүүлүнүн 2 пунктуу-биле доктаадып айтканы, Россия Федерациязының девискээринде будуруп кылып турары этилдиг спирттин (вино арагадан аңгыда) үлүг-хуу хемчээли 25 хуудан ажыг алкоголь продукциязынга акцизтерни төлээринден шилчидилгелериниң нормативтерин «2007 чылда федералдыг бюджет дугайында» Федералдыг хоойлуның 18 чүүлүңге дүүштүр ажыглаар.

13 чүүл

Тургузу кезип ап турары ыяш дээш төлевириң 2001 чылда турган эң кудуку өртөөн 2007 чылда 1,8 коэффициент-биле ажыглаар.

14 чүүл

Долгандыр турар хүрээлелге багай салдар чедиргени дээш 2003 чылда доктааткан төлевирилерниң нормативтерин 2007 чылда 1,4 деп коэффициент-биле, 2005 чылда доктаадып айтканы – 1,5 коэффициент-биле ажыглаар.

15 чүүл

Долгандыр турар хүрээлелге чедирген хораның түнүн эгидер дугайында (бир эвес хора чедиришкенинге таварышкан бойдус

объектизи ниити ажыглалга турар болза) негелделер-биле акша-түңнерин бойдус объекттинин турар черинин аайы-биле хоорай округтарының бюджеттеринче болгаш муниципалдыг районнарның бюджеттеринче шилчидер уjurлуг.

16 чүүл

Тыва Республиканың девискээринде чер иштин ажыглап турда, чаңгыс катап төлээр болгаш доктаамал төлээр төлевирлерден кирген орулгаларны Россия Федерациязының бюджет системаның бюджеттеринче дараазында нормативтер-биле хуваар уjurлуг.

1) ниити неперенгей казымал байлактар чыдар участоктар талазы-биле азы тус чер уjur-дузалыг чер иштинин участкаларының талазы-биле чөлшээрелди (бонуста) айтып каан болушкуннар эгелээнде, чер иштинин ажыглалы дээш чаңгыс катап чорудар төлевирлер – бир эвес айтыпкан участкаларга чер иштин ажыглаар ажылды Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары таарыштырып турар болза, Тыва Республиканың республика бюджетинче 100 хуузуң;

2) ажыктыг казымалдарның курлавырларына күрүне экспертизаны чорутканы, ниити неперенгей ажыктыг казымал байлактар чыдар черлериг чер иштинин участкаларының, тус чер уjur-дузалыг чер иштинин участкаларының, а ол ышкаш ажыктыг казымалдарны казып тывары-биле холбашпаан чер адаанга тудуларны тудар болгаш ажыглаар орулгаларга ажыглап турар тус чер уjur-дузалыг чер иштинин участкаларының талазы-биле берип турар геологтук, экономиктиг болгаш экологтук медээ дээш төлевир – бир эвес айтыпкан экспертизаны эрттирерин Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары боттандырып турар болза, Тыва Республиканың республика бюджетинче 100 хуузуң;

3) чер иштин ажыглаарына чөлшээрелди бергени дээш чыылдалар база ниити неперенгей ажыктыг казымалдар чыдар чер участкаларының талазы-биле азы тус чер уjur-дузалыг чер иштинин участкаларының мөөрейлеринге (аукционнарынга) киришкени дээш чыылдалар – бир эвес айтыпкан участкаларга чер иштин ажыглаар ажылды Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары таарыштырып турар болза, Тыва Республиканың республика бюджетинче 100 хуузуң;

4) чер иштин ажыглааны дээш доктаамал төлевирлер төлээнинден орулгаларны Тыва Республиканың республика бюджетинче 60 хуузуң хуваар уjurлуг.

17 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинче база тус чер бюджеттеринче орулгаларның кирерин хандыраар сорулга-биле «Россия Федерациязының Дээди Судунун Президиумунун негелдези-биле холбаштыр Россия Федерациязының Хамааты кодекзинин 855 чүүлүнүн 2 пунктузунга өскерилгелерни мооң соңгаар киририне чедир Россия Федерациязының Хамааты кодекзинин 855 чүүлүнүн конститушун ийги пунктузун база «Россия Федерациязының Хоойлузунун 15 чүүлүнүн алдыгы кезээн хынаар дугайында» херек талазы-биле Россия Федерациязының Конституция судунун 1997 чылдың декабрь 23-те № 21-П доктаалы езугаар аңаа бүгүле негелделерни хынаары-биле үндүрүг төлекчизинин санажыр санында акша-хөреңгилери четпес болза, Россия Федерациязының бюджет системаның бюджеттеринче бюджеттин көргени санажылга документилеринин талазы-биле акша-хөреңгилер, а ол ышкаш күш-ажылчы керээ-биле ажылдап турар кижилер-биле ажыл төлевирин санажырда, акша-хөреңгилерни шилчидерде азы төлээрде, Россия Федерациязының Хамааты кодекзинин айтыпкан чүүлүңгө дүүштүр боттандыраары төлевирлерни шилчикенин соонда, айтыпкан документилер кээринин календарь езугаар ээлчег чуруму-биле бирги база ийги ээлчегде бээр.

18 чүүл

Үндүрүглер болгаш чыылдалар талазы-биле контрольдаар болгаш хайгаараар бүрүн эргелиг төлээлеткен күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының девискээр органнары үндүрүг төлекчилеринин туруп турар черинин аайы-биле Россия Федерациязының бюджет системаның бюджеттеринге федералдыг, девискээр болгаш тус черинин үндүрүглеринин база чыылдаларның талазы-биле реструктуризастаан өрезинге санаан хууларының талазы-биле өрезинин түңнерин тыртар

дугайында негелделери-биле судка баар эргелиг.

19 чүүл

1. Тыва Республиканың күрүне өңчүзүнде турар болгаш күрүне эрге-байдалдыг база орулгалар болгаш чарыгдалдар дөзевилелинге үндөзүлээш, Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринден акшаландырып турар эртем албан черлеринин, өөредилге албан черлеринин, эмнелге албан черлеринин, күрүнениң культура болгаш уран чүүл албан черлеринин, күрүнениң архив албан черлеринин оперативтиг эргелинге дамчыдып бергени эт-хөреңгилерни арендага дужааганан орулгаларны долу хемчээл-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин орулгаларына кирир болгаш айтыпкан албан черлеринин орулгалар болгаш чарыгдалдар дөзевилелинге көргүзөр.

2. Кирген акша-хөреңгилерни Федералдыг казначейство органнарында бюджет албан черлеринин ажыктылааны, бо чүүлдүн 1 кезээнде айтыпкан санажылга саннарына көргүзүп айтыр болгаш оларның материал-техниктиг баазаны тударына база хөгжүдеринге бо Хоойлунун 23 чүүлү-биле доктааткан түңнерден ажыр бюджеттен акшаландыраарының немей кирер дөзү кылдыр оларны тударынче чорудар.

20 чүүл

1. Республиканың бюджет албан черлеринин сайгарлыкчы болгаш орулга кирир өске-даа ажыл-чорудулгадан алыр акша-хөреңгилерин Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде оларның ажыктылааны хууда санажылга дептерлеринден барымдаалап көөр болгаш бир эвес бо Хоойлу-биле оон өске чүүл база көрдүмзэн болза, оларның хууда санажыр дептерлеринде акша-хөреңгилеринин хемчээли-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин кол-кол башкарыкчыларының тодарайдып айтыры чурум-биле бадылааны, орулгаларның база чарыгдалдарының дөзевилелдеринге дүүштүр республиканың бюджет албан черлери чарыгдар.

2. Сайгарлыкчы болгаш орулга кирир өске-даа ажыл-чорудулгадан алыр акша-хөреңгилеринин күсели-биле күүселдези боттандырып республиканың бюджет албан черлеринин чарыгы керээлерин орулгаларны база чарыгдалдарны бадылаан сметаның хемчээли-биле чарар болгаш төлээр.

3. Сайгарлыкчы болгаш өске-даа орулга кирир бюджет албан черлеринин ажыл-чорудулгазында орулгаларның кирерин болгаш ажыглаарын Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының дугайында операцияларны отчетка көргүзүп тургаш, Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин кол-кол башкарыкчылары болгаш алыкчылары боттандыраар.

21 чүүл

2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының хуваалдазын Тыва Республиканың бюджеттеринин чарыгдалдарының функциязын бөлүктээнинин кезектер болгаш иштики кезектер аайы-биле бо Хоойлуга 7 капсырылга езугаар бадылаар.

22 чүүл

1. Көдээ ажыл-агыйга чарыгдалдар чүүлдеринин акша-хөреңги хуваалдазын Тыва Республиканың Чазаның доктаалына үндөзүлөп боттандыраар деп доктаадыр.

2. Бюджет алыкчыларының чарыгдалдарының чүүлдер аайы-биле түнүнүн өстүрүлгезин Тыва Республиканың Чазаның доктаалына үндөзүлөп чорудар.

23 чүүл

2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство аайы-биле тургузуун бо Хоойлуга 8 капсырылга езугаар бадылаар.

24 чүүл

1. Бо Хоойлунун күүселдезинин үзүндө Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин кол башкарыкчылары Россия Федерациязының Бюджет кодекзинин айтып доктаатканы хемчээлдерден ажыр өскерилгелерни киригенде, дараазында өскерилгелерни:

1) чамдык албан черлерин, хемчеглерни азы чарыгдалдарны акшаландыраарының талазы-биле бүрүн эргелерни дамчыдып берген таварылгада – Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге болгаш экономика

талазы-биле тургузуунга;

2) Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының бүрүн эргелеринин чамдызын Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнарына дамчыдып берген таварылгада – Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге болгаш экономика талазы-биле тургузуунга;

3) Россия Федерациязының бюджеттеринин чарыгдалдарының функция талазы-биле бөлүктээшкенин «Ниити күрүне айтырыгы» деп кезээниң «Ниити күрүне айтырыгы» деп иштики кезээниң талазы-биле көрдүнгөн акшаландырышыкчыларны дамчыдып берип турда – Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге база экономика талазы-биле тургузуунга;

4) 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетин күүседип турда, Россия Федерациязының бюджеттеринин чамдык кезектеринге, иштики кезектеринге, тускай сорулгалыг чүүлдеринге, чарыгдалдарың хевирлеринге болгаш экономиктиг чарыгдалдарың чүүлдеринге камналга тыптып келген таварылгада – Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге болгаш экономика талазы-биле тургузуунга;

5) Россия Федерациязының Тыва Республиканың контроль органнарының кириген бижиктери-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге база экономика талазы-биле тургузуун бюджет акша-хөреңгилеринин алыкчылары дүрүм езугаар эвес азы тускай сорулгазындан өскээр чарыгдан түнүңгө;

6) Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының хүлээлге болгаш экономика талазы-биле тургузуунга – Россия Федерациязының Бюджет кодекзинин дүүштүр суд органнарының күүседип хуудустарын езугаар төлээринге Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының чорудуп бергени акша-хөреңгилеринин түңнеринге;

7) Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге болгаш экономика талазы-биле тургузуунга – курлавыр фондуларының күсели-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарына болгаш тус чер бюджеттеринге бээр акша-хөреңгилеринин түңнеринге;

8) Тыва Республиканың республика бюджетинин ведомство, хүлээлге болгаш экономика талазы-биле тургузуунга – бо Хоойлунун 54 чүүлүңгө дүүштүр Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелин санажыр саннарында 2007 чылдың январь 1-де Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин арткан түңнеринге база 2007 чылдың январь 1-ге чедир ажыглавааны 2006 чылда акшаландырышыкчыларның түңнеринге кирир.

2. Бо Хоойлуну күүседип турар үеде Тыва Республиканың республика бюджетинин орулга кирир дөстөрүн быжыглаары өскерилген таварылгада, Тыва Республиканың республика бюджетинин орулгаларының администраторларына Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы Тыва Республиканың республика бюджетинин орулгаларының администраторларының кирип келгени бижии-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин түңнел бюджетинин хуваалда бижилгезинге өскерилгелерни кирир эргелиг.

25 чүүл

1. Тыва Республиканың мурнундан акша хүлээлгелеринин талазы-биле юридиктиг эргелиг черлерин, хуу кижилерин болгаш муниципалдыг тургузууларның өрелерин эгидерин Тыва Республиканың өмүнээзинден негээр эргени Тыва Республиканың Саң-хөө яамызына бээр.

2. Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы бо Хоойлунун 39 чүүлүңгө дүүштүр бээр чээлилерден аңгыда, бо чүүлдүн 1 кезээнде айтыпкан өрелерин хевирлерин Тыва Республиканың Чазаның агентилеринин киржилгези-биле эгидер ажылды боттандыраар.

26 чүүл

1. Тыва Республиканың Чазан 2007 чылда Тыва Республиканың күрүнениң хамааты албан-хаакчыларының болгаш бюджет адырларының база организацияларының ажылдакчыларының санын, а ол ышкаш оларны тударына чарыгдалдарны көвүдөдир апаар шитпирлерни хүлээп алыр эргези чок.

2. 2007 чылда муниципалдыг албан-

хаакчыларның база бюджет адырының албан черлеринин болгаш организацияларының ажылдакчыларының санын көвүдөдир апаар шитпирлерни хүлээп албазын Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылгазының органнарына сүмөлээр.

27 чүүл

1. 2007 чылда муниципалдыг районнарны (хоорай округтарын) саң-хөө-биле деткиринин Республика фондузун 909612,3 муң рубль түңгө бадылаар.

2. 2007 чылда муниципалдыг районнарны (хоорай округтарының) саң-хөө деткимчезинин Республика фондуздан муниципалдыг районнарның (хоорай округтарының) бюджет хандырылгазының деңгелин деңгезинге дотацияларны хуваалдазын бадылаар.

28 чүүл

1. 2007 чылда компенсацияларның Республика фондузун 2282470,3 муң рубль түңгө бадылаар.

2. Компенсацияларның Республика фондуздан үндүрүп бээр субвенцияларның дараазында хемчээлдерин бо Хоойлуга 10-15, 19 капсырылгалар езугаар хуваап тургаш, доктаадыр:

1) «Тыва Республиканың девискээринге ниити билиг талазы-биле ниити билигин кол-кол программаларын боттандыраарына субвенцияларны муниципалдыг районнарның база хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарына үндүрүп бээр дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун боттандыраары-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 1533296 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

2) «Өскүс уругларга болгаш ада-иезиниң ажаал-тежээли чок арткан уругларга күрүне хандырылгазының болгаш социал деткимчезин хемчеглеринин талазы-биле муниципалдыг районнарның база хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарына күрүнениң чамдык бүрүн эргелерин бээр дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун боттандыраары-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 179137,5 муң рубль түңгө субвенцияларны;

3) «ССРЭ-ниң түр када эжелеттирген девискээрлеринге ажылдап турган үезин санавааска, 1941 чылдың июндан 1945 чылдың майга чедир үеде болгаш алды айдан эвээш эвес үеде тылга ажылдап турган күш-ажылдыг хоочуннарын, чок болза Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде кызымак күш-ажылы дээш ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаткан улустун социал деткимчезинин хемчеглеринин дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун боттандыраары-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 88205 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

4) «Бичи уругга ай санында пособиени доктаадырының база төлөп бээринин чурумунун дугайында» Тыва Республиканың хоойлузун боттандыраарына кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 161943 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

5) «Агарткан кижилерге болгаш политиктиг репрессияларга таварышкаш, кога-раан деп санаткан кижилерге социал деткимче хемчеглерин дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун боттандыраары-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 2243 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

6) хамаатыларының чамдык бөлүктөрүн чуртталга-коммунал ачы-дузаларын төлээр-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак биле Кызыл хоорайларның бюджеттеринге 161892,7 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

7) «Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин күсели-биле Тыва Республиканың суурларына дотацияларны санаарының база үндүрүп бээринин талазы-биле күрүнениң чамдык бүрүн эргелерин муниципалдыг районнарның тус чер бот-башкарылга органнарына бээр дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун боттандыраары-биле кожууннар бюджеттеринге 126959 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

8) шериг комиссариаттары чок болуп турар девискээрлерге шеригинин бирги учедунун талазы-биле бүрүн эргелерни боттандыраары-биле кожууннарның бюджеттеринге, Ак-Довурак хоорайның бюджетинге 3454,7 муң рубль түңнүг субвенцияларны;

9) «Тыва Республикага уруг азырап алган ада-иелерниң күш-ажыл төлевиринин, азырап алган өг-бүлелерге көргүзүп турар материалдыг хандырылга болгаш чаиңгелдер дугайында» Тыва Республиканың Хоойлугунун боттандырылгасынга кожууннар бюджеттеринге 7740 муң рубль түңгү субвенцияларны;

10) ниити юрисдикцияның федералдыг судтарыне даңгырактыг төлээлекчилерге кордакчыларының даңзызын тургузарынга (өскертиринге база немээринге) муниципалдыг тургузуларның күүсеки-башкарыкчы органнарынга дамчыттынган бүрүн эргелерниң ашаландырышының 266,4 муң рубль түңгү субвенцияларны;

11) Күштүг хоойлудулгага дүүштүр дамчыдып берип турар күрүне эргелериниң күүселдизин хандыраарынга тус чер бюджеттеринге 17333 муң рубль түңгү субвенцияларны доктаадыр.

3. Бо чүүлдүн 2 кезээниң 3-5 пунктулары биле көрдүнгөн субвенцияларның хуваалдазын Тыва Республиканың Чазааның доктаатканы чурум езугаар боттандыраар.

4. Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы бо чүүлдүн 2 кезээниң 3-5, 7 пунктулары биле көрдүнгөн акша-хөренгилерниң хемчээли-биле Тыва Республиканың муниципалдыг тургузуларынның аразына Тыва Республиканың Чазааның доктаатканы чурум езугаар айткан субвенцияларның хемчээлдерин эде хуваар эргелиг.

29 чүүл

Күрүнениң таарыштырган өртектен ажыглааны-биле холбашкан электри чырыдылгазын ажалдап үндүрүп турар муниципалдыг дизельдиг электри станцияларының карылгазын эгидери-биле субвенцияларның хуваалдазын бо Хоойлуга 16 капсырылга езугаар 84557 муң рубль түңгү бадылаар.

30 чүүл

Чүйктерни сөөртүп чедирери кыска хуу-саалыг, чедери берге черлерде турар бюджет албан черлеринге хөмүр-даш садып алырынга, чедиринге субвенцияларның хуваалдазын бо Хоойлуга 17 капсырылга езугаар 32407 муң рубль түңгү хувааганын бадылаар.

31 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетиниң составына социал чарыгдалдарны катай ашаландыраарын Республика фондузун 161172 муң рубль түңгү бадылаар:

1) тус чер бюджеттеринге чонга хөмүр-даш сөөртүлгези дээш транспорт чарыгдалдарын эгидер талазы-биле компенсацияга субидия акшазын 26985 муң рубль түңгү бо Хоойлуга 18 капсырылга езугаар бадылаар;

2) чурттакчы чонга чурттаар оран-саваларының хөлезинин база коммунал ачы-дузаларын төлээри-биле субидиялар бээр талазы-биле чарыгдалдарның орнун эгидеринге тус чер бюджеттеринге субидияларны 134187 муң рубль түңгү Тыва Республиканың хоойлугу-биле доктааткан чурум езугаар бергени-биле боттандыраар.

32 чүүл

1. Тыва Республиканың республика бюджетиниң 15423 муң рубль түңгү акша-хөренгилерин эрткен чылдарның чегдирген өрелерин төлээри-биле чорудар.

2. Эрткен чылдарның чегдирген өрелерин төлээри-биле субвенцияларның хуваалдазын бо Хоойлуга 20 капсырылга езугаар бадылаар.

33 чүүл

Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарының функция талазы-биле бөлүктээшкениниң «Бюджеттер аразының трансферттери» деп кезээниң составына:

а) күрүнениң болгаш муниципалдыг өөредилге албан черлериниң хевирлеринге класс удуртулгазы дээш Россия Федерациязының Чазааның доктаатканы ай санында акша шаңналдарын бээри-биле муниципалдыг районнарның (хоорай округтарының) бюджеттеринге субвенцияларны бо Хоойлуга 21 капсырылга езугаар 64258 муң рубль түңгү;

б) медицина ажалдакчыларынга (фельдшер-акушер пунктуларының эргелекчилеринге, фельдшерлерге, акушерлерге, эмчи сестраларына, ооң иштинде эмчи патронаж сестраларына), фельдшер-акушер пунктуларына, эмчилерге, фельдшерлерге (акушерлерге) болгаш кадык камгалалының муниципалдыг системаның эмчи дүрген дуза чедирер албан черлериниң база оларның салбырларының

эмчи сестраларына (а муниципалдыг тургузуларның девискээрлеринге эмчи дүрген дуза чедирер албан черлери база салбырлары чок турда) муниципалдыг тургузуларның бюджеттеринге субвенцияларны бо Хоойлуга 22 капсырылга езугаар 23751,3 муң рубль түңгү бадылаар.

34 чүүл

1. Бо Хоойлуга дүүштүр тус чер бюджеттеринче шилчидери-биле көрдүнгөн Тыва Республиканың республика бюджетинден бюджеттер аразының трансферттерин база тускай сорулгалыг дедир эгитпес шилчилгелерни, олар чүгле Россия Федерациязының база Тыва Республиканың бюджет болгаш үндүрүг талазы-биле хоойлудулгаларының негелделерин күүседипкен турда, аңгылап бээрин доктаадыр.

2. Тыва Республиканың Чазааның төлээлеткени Тыва Республиканың күүсеки эрге-чагыргазының бүрүн эргелиг органнары, а ол ышкаш Тыва Республиканың Саналга палатазы Россия Федерациязының Бюджет кодексинге дүүштүр Тыва Республиканың республика бюджетинден бюджеттер аразының трансферттерин шуут дорт ап турар тус чер бюджеттерин ревизиялаар болгаш хынаар эргелиг.

35 чүүл

Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнары тус чер үндүрүлгелеринден, чыылдалардан болгаш өске-даа орулгаларындан төлээр үндүрүлгелери Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидериниң чурумун үрөп турар, а ол ышкаш үндүрүлгелер болгаш чыылдалар дугайында Россия Федерациязының бюджет хоойлудулгазының дүрүмнерин база үндүрүлгелер болгаш чыылдалар дугайында Россия Федерациязының хоойлудулгазын өске-даа арга-биле хажыдып турар шийтпирлерни хүлээп алган таварылгада, Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарының үлээлге талазы-биле бөлүктээшкениниң «Бюджеттер аразының трансферттери» деп кезээниң талазы-биле көрдүнгөн Тыва Республиканың республика бюджетинден акша-хөренгилерин (компенсацияларны Республика фондузундан аңгыда) бээрин боттарының доктаатканы чурум-биле ара соксадыр, а ол ышкаш Тыва Республиканың бюджет талазы-биле чээлилерин болгаш күрүне магадылалдарын бербес эргелиг.

36 чүүл

«2007 чылда Федералдыг бюджет дугайында» Федералдыг хоойлунун 8 чүүлүгө дүүштүр 2006 чылдың январь 1-ге чедир тыптып келген болгаш айткан хуусаага чедир Тыва Республиканың муниципалдыг районнарының бюджеттериниң орулгаларын кирип алырының бүрүн болгаш кезек-чамдызының кирер дөзү болуп турар, а 2006 чылдың январь 1-ден бээр суурларның болгаш хоорай округтарының бюджеттеринче кири санаар ужурулг кезээнге муниципалдыг тургузуларның бюджеттеринче дараазында шилчидип чорудары-биле Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинче шилчидип киригени, Федералдыг Үндүрүг албанының Тыва Республика талазы-биле эргелелин дуннадышкынынарынга үндезилээш, Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидер ужурулг.

37 чүүл

1. Тыва Республиканың республика бюджетинде база тус чер бюджеттерин күүседириниң хемчээлинге бо Хоойлунун 28-33 чүүлдеринде биле субвенциялар болгаш субидиялар хевирлиг кылдыр көрдүнгөн, Тыва Республиканың республика бюджетинден бээр бюджеттер аразының трансферттери-биле операцияларны касса чарыгдалдарына үндүргөн компенсациязы ол болур чурум-биле чорудар субидиялардан база субвенциялардан аңгыда, Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелел органнарында тус чер бюджеттериниң ажыткылааны санажылга саннарында акша-хөренгилериниң учедунун талазы-биле Тыва Республиканың республика бюджетиниң акша-хөренгилериниң алыкчыларына доктааткан чурум езугаар боттандыраар.

2. Тыва Республиканың республика бюджетинден тус чер бюджеттеринге дамчыдып бергени, 2006 чылда ажыглавааны тускай сорулгалыг акша-хөренгилерни Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелел органнарында ажыткылааны тус чер бюджеттериниң акша-хөренгилериниң аайы-биле

санажылга саннарындан 2007 чылда ол-ла сорулгаларга ажыглаар ужурулг.

3. 2007 чылда хереглел чок болуп турар, ажыглаттынмаан тускай сорулгалыг акша-хөренгилерин Тыва Республиканың республика бюджетинче дедир эгидер ужурулг.

38 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетиниң орулгаларына кирер акшалар кызырылган таварылгада, ол сорулгаларга Тыва Республиканың бюджетинден көрдүнгөн акша-хөренгилерниң иштинде бүрүн хемчээли-биле ашаландыраар ужурулг чарыгдалдарның чүүлдери болза:

ажыл төлевирин; күш-ажыл төлевириниң фондузунга немей санаашкын (чаңгыс аай социал үндүрүг);

Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар хамаатыларның чамдык бөлүктөрүнө социал деткимчени бээри;

Тыва Республиканың хоойлугунга дүүштүр оларга күрүнениң бүрүн эргелерин дамчыдып бээрде, тус черниң бот-башкарылга органнарына субвенциялар;

Муниципалдыг өөредилге албан черлериниң ажалдакчыларына немелде санаашкыннар-биле ажыл төлевиринче угландыраар чарыгдалдарның кезээнге компенсацияларны Республика фондузу.

39 чүүл

1. Тус чер бюджеттеринге чээлилерни Тыва Республиканың республика бюджетинден 2007 чылдың дургузундан эртпес хуусаага, Тыва Республиканың республика бюджетинден тус чер бюджеттерин күүседип турда тыптып келир кассаның түр када үзүктелишкенин база ала-чайгаар болур айыыл-халаптың уржуктарын чайладыры-биле холбашкан чарыгдалдарны дуглаары-биле бээр.

2. Тус чер бюджеттерин күүседип турар үеде, кассаның түр када үзүктелишкенин дуглаары-биле бюджет чээлилерин ажыглааны дээш төлевирни Россия Федерациязының Төп банкызының бюджет чээлизи бээр дугайында чөпшээржилгени берип турар хүнүндө күштүг турган чээлиге бээр ашаландырыының түңгү дөрттүн бир хемчээли-биле, а чайгаар болур айыыл-халаптарны уржуктарын узуткаары-биле холбашкан чарыгдалдарны дуглаарын үчет хемчээлин 0 хууга доктаадыр.

3. Муниципалдыг тургузуларга бюджет чээлилерин бээрин, ажыглаарын болгаш эгидерин федералдыг болгаш республика хоойлудулгазына дүүштүр боттандыраар.

4. Бюджет чээлилерин болгаш хууларын эгидериниң хуусааларын үрээнде, ол талазы-биле тыптып келген өрелерни бо Хоойлунун 42 чүүлү-биле доктааткан чурум езугаар тыртар.

5. Бюджет Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы Тыва Республиканың тус чер бюджеттерин күүседип турар үеде тыптып келген кассаның түр када үзүктелишкенин дуглаарына Тыва Республиканың республика бюджетинден үндүрүп берген бюджет чээлилериниң талазы-биле өрени 2007 чылдың декабрь 31-ге чедир каттыштыраар болгаш хуусаазын уздырын боттандыраар.

40 чүүл

Тыва Республиканың Чазаа өрелерни төлээри-биле муниципалдыг тургузуларның, республика болгаш муниципалдыг организацияларның дамчыдып бээри эт-хөренгизин болгаш өске-даа активтерин хүлээп алыр эргелиг.

41 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинден мурнунда бергенин дедир эгиткениниң санына кирген акша-хөренгилерни, бюджет ссудаларын болгаш бюджет чээлилерин, а ол ышкаш оларны ажыглааны дээш төлевирлерни Тыва Республиканың республика бюджетинче кирир деп доктаадыр.

42 чүүл

Тус чер бюджеттеринге дедир эгидер кылдыр, тус чер бюджеттериниң өске-даа өрелерин төлээри-биле Тыва Республиканың республика бюджетиниң акша-хөренгилерин дедир эгидериниң хуусааларын үрээнде болгаш (азы) тускай сорулгазындан өскээр ажыглаанда, а ол ышкаш тус чер бюджеттеринге дедир эгитпес үндезин-биле бергени Тыва Республиканың акша-хөренгилерин тускай сорулгазындан өскээр ажыглаанда, Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидер ужурулг

акша-хөренгилерниң түңгүнүн:

1) Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарын функция аайы-биле бөлүктээниң «Бюджеттер аразының трансферттери» деп кезээ-биле тус чер бюджеттеринче шилчидери-биле көрдүнгөн акша-хөренгилерге, тускай сорулгалыг акша-хөренгилерден аңгыда, төлөттирериниң аргазы-биле тыртар деп доктаадыр;

2) Тыва Республиканың республика бюджетинде биле тус чер бюджеттериниң аразында удур-дедир негелделерни, ооң иштинде эрге-чагырганың тус чер органының магадылаан хүлээлгелерин күүседириниң хуусаазы база негелделери келгени-биле холбаштыр Россия Федерациязы биле Тыва Республиканың бюджет хоойлудулгазына дүүштүр Тыва Республиканың Чазаа түңгү эргелиг.

43 чүүл

Ажыл хевирниң акционерлиг ниитилели «Тыва Республиканың Улусчу банкызы» акционерлиг банкыны 2007 чылда Биче сайгарлыкчы чорукту деткир фонду хандыраар талазы-биле Тыва Республиканың Чазааның агентизи болурун доктаадыр.

44 чүүл

1. 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетиниң чарыгдалдарының составына Кыдыкы Соңгу чүктүн районнарынча база аңаа деңгээл чүктөр сөөртүрү кыска хуусаалыг черлерге продукцияларны (барааннарны) хуусаа бетинде сөөртүп чедирериниң күрүнениң саң-хөө деткимчезиниң Девискээр фондузун 3909 муң рубльге бадылаар.

2. Кыдыкы Соңгу чүктүн районнарынча база аңаа деңгээл чүктөр сөөртүп чедирери звээш хуусаалыг черлерге продукцияларны (барааннарны) хуусаа бетинде сөөртүп чедирериниң күрүнениң саң-хөө деткимчезиниң Девискээр фондузун 2007 чылда өрениң кол түңгүн төлээниң акшазы-биле тургузунарын доктаадыр — 3909 муң рубль.

3. Кыдыкы Соңгу чүктүн районнарынча база аңаа деңгээл чүктөр сөөртүрү кыска хуусаалыг черлерге продукцияны (барааннарны) хуусаа бетинде сөөртүп чедирериниң күрүнениң саң-хөө деткимчезиниң Девискээр фондузунун акша-хөренгилерин Тыва Республиканың Улуг Хуралының Хоойлудулга палатазының бадылааны чурум езугаар бээр болгаш чарыгдаар.

4. Тыва Республиканың Чазаа Кыдыкы Соңгу чүктүн районнарынча база аңаа деңгээл чүктөр сөөртүрү звээш хуусаалыг черлерге продукцияларны (барааннарны) хуусаа бетинде сөөртүп чедирериниң күрүнениң саң-хөө деткимчезиниң Девискээр фондузунун акша-хөренгилерин Тыва Республиканың хоойлудулгазына дүүштүр бүдүрүлгелерге, организацияларга болгаш хууда сайгарлыкчыларга ол акша-хөренгилерни ажыглааны дээш Россия Федерациязының Төп банкызының бо Хоойлунун күштүг болуп кирген хүнүндө күштүг турган үчет хемчээлин 1-үштүн бир хемчээли-биле дедир эгидериниң болгаш төлевирни тыртар төлевирниң негелделери-биле бээр.

45 чүүл

1. Тыва Республиканың Чазаа: 1) суд чорудулгазының дугайында, күүседикчи бүдүрүлгө дугайында болгаш өрө төлөп шыдавазының (буураашкын) дугайында Россия Федерациязының хоойлудулгазы-биле көрдүнгөн чурум езугаар болгаш таварылгаларда, Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлудулгазы-биле көрдүнгөн аргалары-биле, Тыва Республиканың мурнундан акша хүлээлгелериниң талазы-биле өрелиглериниң өрөзүн таарыштыр көөрүнүн негелделерин доктаадып турар, этиг чөпшээржилгелерни чарарының дугайында шийтпирни хүлээп алыр эргелиг;

2) 2007 чылдың январь 1-ниң байдалы-биле Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлудулгазына дүүштүр организацияларны дүжүрени доозулаганы-биле холбаштыр өрө төлээриниң кирер дестери чок, берген чээлилериниң талазы-биле, өрөзүнүн түңгүн санаан хуулары база торгоалдары-биле Тыва Республиканың республика бюджетиниң мурнундан Тыва Республиканың муниципалдыг тургузуларын, юридикти эргелиг черлериниң болгаш чээли организацияларының бюджеттериниң өрөзүн звээжидер эргелиг;

2. Дедир эгидер үндезин-биле берген акша-хөренгилер, оларны ажыглааны дээш хуулар база Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлудулгазына дүүштүр торгоар хемчеглер

талазы-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин мурнундан өрелерни үндүр бижирииниң негелделерин болгаш чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадыр.

46 чүүл

1. 2007 чылда инвестиция программаларын боттандыраары-биле бюджеттин акшаландырышыкыннарын бо Хоойлуга 23 капсырылга езугаар бадылаар.

2. 2007 чылда инвестиция программаларын Тыва Республиканың Чазааның бадылаары 2007 чылда Тыва Республиканың күрүне хереглелдеринин тудугларының болгаш объектилеринин даңзызы-биле боттандыраар.

3. Тыва Республиканың Чазаа республиканың адресстиг инвестиция программаның талазы-биле тудугларның болгаш объектилеринин даңзызында кириген хуусаалар база объектилер талазы-биле 2007 чылдың август 1-де тудуглар болгаш объектилер талазы-биле төлевир-дөзевилел документилери чок болур таварылгаларда, акшаландырышыкынның хемчээлин эде хуваар эргелиг.

47 чүүл

Бюджет акша-хөреңгилеринин алыкчыларының акша хүлээлгелеринин талазы-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринге тырткан акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының Төп банкызының албан черлеринде болгаш (азы) чээли организацияларында ажитканы өрелиглерин санажылга саннарында, а ол ышкаш Федералдыг Казначействонун девискээрлер органнарында ажиткылааны оларның боттарының санажылга саннарындан суд органнарының күүседикчи хуудустарына үндезилээш, Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге болгаш экономика талазы-биле бөлүктээшкенинге дүүштүр чүгле тускай сорулгаларның хемчээлдеринге Россия Федерациязының Бюджет кодекси-биле доктааткан чурум езугаар боттандыраар.

48 чүүл

1. Күүселдезин Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилери-биле боттандыраар керээлерни республика албан черлеринин болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының чарарын болгаш төлевири кылырын оларның бадылааны бюджет хүлээлгелеринин өйлеп каан нормаларының хемчээлинге Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының ведомство, хүлээлге база экономика талазы-биле бөлүктээшкенинге дүүштүр база хүлээп алган болгаш күүсеттинмээн хүлээлгелерни барымдаалап тургаш чорудар.

2. Күүселдезин Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилери-биле боттандыраар, республика албан черлеринин болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының боттарының бадылаан бюджет хүлээлгелеринин өйлеп каан нормаларындан ажыр хүлээп алганы керээлерден үнүп келген хүлээлгелер 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилери-биле төлевирге хамаарышпас.

3. Чарыгдалдарны таарыштыр кииргениннүн түңнелдеринин талазы-биле Тыва Республиканың өмүнээзинден чарганы күрүне дугуржулгаларының даңзызынга Тыва Республиканың Саң-хөө яамызының доктаатканы чурум-биле киирбээни юридиктиг эргелиг албан черлеринин аразында Россия Федерациязында чаңгыс-чангыс дугуржулгалар езугаар Россия Федерациязының Төп банкызының доктаатканы акша-биле санажырының эң үстүкү хемчээлин алып турар түңге чарган күрүне контракттарындан (керээлеринден) тыптып келир Тыва Республиканың хүлээлгелерин 2007 чылдың апрель 1-ден эгелеп төлевес уjurлуг.

4. Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин алыкчылары барааннарны (ажылдарны кылып, ачы-дузаларын көргүзүп) эккеп дужаары-биле керээлерни (күрүне контракттарынын) чарып турар үеде баш бурунгаар төлевирилери:

1) харылзааның ачы-дузаларын көргүзөр дугайында керээлер (контракттар), парлап үндүрген чүүлдерни чагыдып алыр

дугайында база оларны садып алырынын дугайында, мергежилин бедидеринин курстарына өөрениринин дугайында, авиа болгаш демир-орук билеттерин, хоорай база хоорай кавызының транспортунга чорууру-биле билеттерни, санаторлуг-курортка эмнедип баар путевкаларны, транспорт аймааның эдикчилеринин хамааты харысалгазының ыяап-ла камгаладылгазының керээлеринин талазы-биле, а ол ышкаш сайгарлыкчы болгаш орулга кириер өске-даа ажыл-чорудулгадан алган акша-хөреңгилер-биле төлээр уjurлуг түңнерин керээнин (контрактыны) 100 хуу хемчээли-биле;

2) бир эвес Россия Федерациязынын хоойлужулгазы-биле өске чүүл көрдүмээн болза - өске керээлер-биле (контракттылар) керээнин (контрактынын) түнүнүн 30 хуу хемчээли-биле баш удур төлевири көөрүн доктаадыр.

5. Бо чүүлдүн 1 кеззэнде айткан керээлерни чарып турар үеде, бо чүүлдүн негелделерин хажыдары, үстүнде турар организацияның негелдези езугаар оларны суд күш чок кылдыр санаарына үндезин болур.

6. Оларның боттарының бюджеттеринин акша-хөреңгилери-биле акшаландырып ап турары организацияларның болгаш албан черлеринин чарган керээлеринге хамаарыштыр бо чүүлдүн 1-4 кезектеринде айткан шийтпирлерге дөмей шийтпирлерни хүлээп алырын эрге-чагырганың тус чер органнарына сүмөлээр.

49 чүүл

2008 чылдың январь 1-де Тыва Республиканың күрүнени иштики өрезинин эң үстүкү хемчээлин Тыва Республиканың өре хүлээлгелеринин-биле 141,4 млн. рубльге доктаадыр.

50 чүүл

1. Тыва Республиканың республика бюджетинден хууларны төлээринге чарыгдалдарының чамдызын Тыва Республиканың девискээринге чээли организацияларын алганы чээлилер талазы-биле субсидиялар хевиринге боттандыраар:

1) бүдүрүлге ажыл-чорудулга адырынга экспорт угланышыкынның биче бизнести деткир сорулга-биле даштыкы экономиктиг ажыл-чорудулганы боттандырып турар биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге;

2) инновация технологияларын ажыглап тургаш, барааннарны бүдүрүп база ачыдузалары боттандыраары-биле биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге;

3) биче сайгарлыкчы чоруктуң (хамаатыларның чээлиг хереглел кооперативтери, көдээ ажыл-агыйның чээлиг хереглел кооперативтери, хереглел кооперативтери болгаш ниитилелдер) эвээш акшаландырышыкын хөгжүдеринге;

4) тудуг индустриязын хөгжүдеринге;

5) арга-арыг болгаш ыяш болбаазырадыр үлетпүрүнү, чиик база аш-чем үлетпүрүнү адырында ажыл-чорудулганы боттандырып турар биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилеринге эгидип бээр.

2. Хууларны төлээринге чарыгдалдарының чамдызын Тыва Республиканың республика бюджетинден эгидип төлээринин түңүн чээли алган чылда күштүг болуп турган Россияның Төп банкызының чегдирген акшазының түңүнүн 4/5 (дөрттүн бежи) хемчээли-биле доктаадыр. Акшаландырышыкынны Россияның кредит организациялары-биле чарган кредит керээлери-биле дүүштүр санаан хууларны болгаш кол өрениң түңнерин чээли алыкчызы төлеп каанда боттандыраар.

3. 2006 чылдың декабрьдан 2007 чылдың декабрьга чедир үеде чээлини ажыглааны дээш төлеттинген хуулар талазы-биле хуулуг акшаның кезээ Тыва Республиканың республика бюджетинден хуулар төлевириге чарыгдалдар кеззэнден дедир эгидеринге хамааржыр.

4. Тыва Республиканың Чазаа бо Хоойлу күштүг болуп эгелээнинин соонда, бир ай хуусаада айткан чээлилер талазы-биле хууларны төлээринге чарыгдалдар чамдызын Тыва Республиканың республика бюджетинден эгидеринин чурумун бадылаар.

51 чүүл

Бюджет хоойлузунга дүүштүр Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде санажылга санын ажиткан организацияның күрүне каай-

лызын төлээнинин фактызын Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде демдеглээни төлевири даалгазы-биле бадыткаар.

52 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилерин тускай сорулгаларындан өскээр ажыглаары, Россия Федерациязының база Тыва Республиканың күштүг болуп турар хоойлужулгазынга дүүштүр харысалгага онаажыр.

53 чүүл

2007 чылдың январь 1-ден эгелеп «Муниципалдыг районнарның тус чер ботбашкарылга органнарынга Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизинден Тыва Республиканың суурларынга күрүне дузаламчызын санаарының болгаш бээринин талазы-биле күрүнениң чамдык бүрүн эргелерин бээринин дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун күштүг болур кылдыр кириер.

54 чүүл

Тыва Республиканың Чазаа эргежок чугула апарган таварылгада, доктааткан чурум езугаар Россия Федерациязының Саң-хөө яамызының Тыва Республика талазы-биле Федералдыг Казначейство эргелелинде санажылга саннарында 2007 чылдың январь 1-де байдал-биле Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизинин артканын 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының чогуур кезектеринин талазы-биле немелде акшаландырышыкын кылдыр бо Хоойлузун 1, 4, 21 чүүлдери-биле доктааткан акшаландырышыкынның кырындан бо Хоойлуга дараазында өскерилгелер-биле кириер кылдыр чорудар эргелиг.

55 чүүл

Тыва Республиканың Чазаа бо Хоойлузун 1 болгаш 4 чүүлдери-биле доктааткан түңнерге удур Тыва Республиканың республика бюджетинге каттышкан орулгаларының кирген акшаларын хүлээвейн барган таварылгада, Тыва Республиканың республика бюджетин күүседип турда тыптып келген кассаның түр үзүткелнишкенин дуглаары-биле коммерсия банкыларының чээлилерин болгаш бюджет чээлилерин Россия Федерациязының база Тыва Республиканың бюджет хоойлужулгазы-биле көрдүнген чурум езугаар кириштирер эргелиг.

56 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинин бюджет хүлээлгелеринин өйлеп каан нормалары өскертирин, бо Хоойлузун 24 чүүлү-биле көрдүнген таварылгалардан, а ол ышкаш 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилерин манап турары камналгазын эде хуваары-биле Тыва Республиканың Чазааның шийтпирлеринин талазы-биле чамдык хемчеглерни акшаландырып хандыраары-биле холбашкан өскерилгелерден аңгыда, Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин кол-кол башкарыкчылары 2007 чылдың октябрь 15-тен орайтадып болбас уjurлуг.

57 чүүл

Сайгарлыкчы болгаш өске-даа орулга кириер ажыл-чорудулгадан алган акша-хөреңгилерни республиканың албан черлери өске организациялар тургузарынче база өртек-үнелиг саазыннар садып алырынче угландырып болбас.

58 чүүл

Сайгарлыкчы болгаш орулга кириер өске-даа ажыл-чорудулгадан алган акша-хөреңгилеринин операцияларын болгаш республика албан черлеринин түр када башкараары-биле кирген акша-хөреңгилеринин операцияларын учеттаары-биле республиканың болгаш муниципалдыг албан черлеринин Россия Федерациязының Төп банкызының албан черлеринде болгаш чээли организацияларында ажиткан санажылга саннарын хагбаанының фактыларын илередип тыпканда, республика болгаш муниципалдыг албан черлеринин Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде болгаш Федералдыг Казначейство органнарында ажиткылааны Тыва Республиканың республика бюджетинин болгаш тус чер бюджетте-

ринин акша-хөреңги алыкчыларынын санажылга саннарынын талазы-биле операцияларын түр када соксадыр талазы-биле эргени Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде болгаш Федералдыг Казначействонун органнарынга бээр болгаш Россия Федерациязының Чазааның доктаатканы чурум езугаар Россия Федерациязының Төп банкызының албан черлеринде болгаш чээли организацияларында ажиткылаан санажылга саннарынга операцияларын түр соксадыры эргежокунун дугайында делегин чорудар.

59 чүүл

Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин кол башкарыкчылары бюджет хүлээлгелеринин талазы-биле өйлеп каан нормалары оларның эргезинде турар Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгилеринин алыкчыларының чогуур бюджет хүлээлгелерин хүлээп алырының эргежок чугулазының хемчээли-биле Тыва Республиканың бюджетинин акша-хөреңгилеринин башкарыкчыларынга (алыкчыларынга) чедирип дыңнадыр эргелиг.

60 чүүл

1. 2008 чылдың баштайгы беш ажыл хүнери 2007 чылда Россия Федерациязының бюджет системаларының бюджеттеринин аразынга Федералдыг Казначействонун Тыва Республика талазы-биле эргелелинде кирген акшалар хуваалдазының талазы-биле операцияларны төндүреринин болгаш оларны 2007 чылда бюджет күүселдезинин дугайында отчетта айткан операцияларны көргүскени-биле Тыва Республиканың республика бюджетинче, тус чер бюджеттеринче болгаш күрүнениң бюджеттен дашкаар девискээр фондуларының бюджеттеринче шилчидеринин немелде үези болур.

2. 2007 чылда Тыва Республиканың республика бюджетинин акшаландырышыкынын ажыглаттынмаан хемчээлдеринин күштүг болуру 2007 чылдың декабрь 31-де соксаар.

61 чүүл

1. 2007 чылда Тыва Республиканың күрүнениң иштики чээшкениннин Программаны бо Хоойлуга 24 капсырылга езугаар бадылаар.

2. Тыва Республиканың республика бюджетинин карылгазын дуглаар сорулгалары-биле чээлилерни ажыглааны дээш акша түнү чылда 15 (он беш) хуудан ашпайн турар болза, 2007 чылда чээли организацияларының чээлилерин 100000 муң рубльден ашпас кылдыр кириштирер эргелиг.

62 чүүл

Бо Хоойлузун 25 капсырылгазынга дүүштүр 2007 чылда Тыва Республиканың берип турар күрүне магадылалдарының даңзызын тургузар.

63 чүүл

Бо Хоойлузун 1, 4 база 21 чүүлдери-биле доктааткан түңнерин хемчээлинге республиканың тускай сорулгалыг программаларының даңзызының талазы-биле Тыва Республиканың республика бюджетинден акшаландырышыкыннарына хуваалдазын бо Хоойлуга 26 капсырылга езугаар бадылаар.

64 чүүл

«Тыва Республикага күрүне эт-хөреңгизин хуужударынын дугайында» 2003 чылдың февраль 21-де №155 УХ-1 Тыва Республиканың Хоойлузунун 10 чүүлүнүн 1 болгаш 2 кезектеринин күштүг болурун түр када соксадыр.

65 чүүл

Тыва Республиканың хоойлужулга болгаш нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын бо Хоойлуга дүүштүр эде кылыр.

66 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнүнден күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2007 чылдың апрель 28
№ 27 УХ-11

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

Май 1-де Совет Тываның 5 чылы аттыг стадионга хоочун спортчу, Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы, спорт мастери Владимир Сумакинович Биче-оолдуң чырык адынга тураскааткан хүреш маргылдаазы болуп эрткен. Аңаа 50 хардан өрү назылыг хоочун мөгелер болгаш 16 хар чедир аныяктар киришкен. Хоочуннар болгаш аныяктарның саны кайызының-даа 46 мөге болган.

ТЫВА КИЖИ ХҮРЕШКЕ ЫНАК

Мөгелерниң байырлыг чыскаалынга Владимир Сумакиновичниң дуңмазы, сураглыг спортчу Маадыр Биче-оол мөгелер хүрежиринге белен дээрзин илеткээн соонда, ТР-ниң Күш-культура болгаш спорт талазы-биле агентилелдин директору Мөрген Ооржак чыылганнарга байыр чедиргеш, спортчуларга чедишкиннерни, тиелелгени күзээн.

Кызыл хоорайның мэри Д.К. Донгак база частың болгаш күш-ажылдың байырлалы Май 1-биле чыылган чонга байыр чедиргеш, удавас хоорай байырлалында база хоочуннар ортузунга хүреш маргылдаазы болур, аңаа шүүлген мөгеге автомашинаны шаңналы кылдыр тыпсыр деп эрткен чылын аазаан сөзүн ээлээр деп турарын дыңнаткаш, спортчуларны ол хүрешче чалаан.

Республиканың профэвилелдериниң даргазынга хөй чылдарда ажилдап чораан Ш.Б.Куулар сөс алгаш, эжи Владимир Сумакинович дугайында чылыг сактышкынны кылгаш, бир минутаның сактышкыннын чарлаан. Стадионда бүгү көрүкчүлөр туруп кээп, алдарлыг спортчуга хүндүкелдин мөгейин кылган.

Маргылдааның тугун киискидер байырлыг онаалганы эрткен чылын Улуг-Хемниң Хайыракан суурга болуп эрткен В.С.Биче-оолга тураскааткан хүрешке шүүлген мөге Каң-оол Кара-Сал күүсеткен.

«Саян» ансамблиниң артистери чыылган чонга аян тудуп, ыры-шоорун, танцы-самын бараалгаткан. Аныяк ыраажылар

Николай Монгуш, Чадаанадан Юрий Донгак, Каа-Хемден Павел Намдак олар база онагларын октап алдылар.

Ийиги салыг. Юрий Донгак (Чадааның ПУ-6-да чолаачы) Павел Намдакты, ат-сураглыг Өлзей-оол Ооржак ССРЭ-ниң спорт мастери Сарыг-оол Дажыны, эрткен чылгы В.С.Биче-оолга тураскааткан хүрешке шүүлген Каң-оол Кара-Салды Сыын-оол Күжүгет, сураглыг мөге Александр Ак-Салович Монгушту Чеди-Хөлден Виктор Идам, Каа-

Хоочуннар девит тур.

Хоочун мөге Белчит ынак аргазын ажыглап тур.

Хемниң Ильинкадан Валерий Белчит Владимир Кенденин октаан. Оон аңгыда Владимир Ооржак (шолозы Өвүр оглу), Иван Хураган, Николай Монгуш, Октябрь Түлүш олар база онагларын октаан.

Үшкү салыг. Сүт-Хөлден Ва-

зының спортчулары коллегазының дугайында чылыг сактышкыннарны кылып, көрүкчүлөргө «Дөгээ баарын» ырлажып, 20 чыл иштинде ол-бо хоорай, суурларга чедип, күш-культура болгаш спортту суртаалдап чоруп турган үелерин сактып, ырлашышаан марштап турда, стадион байыр чедирип, адыш часкап турду. Шынап-ла, «Хүрештин» барбаан-баспаан чери чок, Тыва, Алтай, Хакасия дээш өске-даа.

Дөрткү салыг мөгелер мынчаар таварышкан. Юрий Донгак (Октябрь Түлүш), Владимир Ооржак (Виктор Идам), Иван Хураган (Сыын-оол Күжүгет).

Бешки салыг. Хүрешти аныяк мөгелер-биле деңге салып турган болгаш, ээлчег аайы-биле аныяктар-даа, хоочуннар-даа деңге чоруп орган болза, бо ээлчегде хоочуннар мурнай октажып каапкан. Үш-үш мөгелер арткан боорга, долгандыр хүрештирипкен. Юрий Донгак биле Владимир Ооржак (кайызы-даа Чөөн-Хемчик) таваржып келген. Владимир Ооржактын төрзүн чуртту Өвүр, ынчангаш бо мөгени Чадаана чону «Өвүр оглу» дижир чүведир. Бо удаада «Өвүр оглу» онаан октап алды.

Юрий Донгак биле Хураган Ивановны салыптарга, Хураган удурланыкчызын бодунче бөле тырткаш, шелипкен. Үшкү черни ээлзэн мөге ынчаар билдинген, ол Юрий Донгак-тыр.

Иван Хураган биле Владимир Ооржак арткан. Оларның кайызы ухар болдур, ол кижилер үжүүлешкен мөге боор. Иван Хураган дээрге хостуг хүрешке, дзю-дога, самбога спорт мастери-дир. «Хостуг хүреш, самбо, дзю-дога холук чокка октаар Иван» деп шүлүктөп

Өвүр оглу шүүлген. Иван Хураган үжүүлешкен.

Шаңналдар: шүүлген мөгеге он муң рубль, үжүүлешкен мөгеге — 8 муң рубль, 3-6 черлерни ээлзэн мөгелерге 5-5 муң рубль.

Тускай шаңналдар: «Эң чараш арга» — Октябрь Түлүш; «Тиелелге-же чүткүл» — Анатолий Кара-Сал.

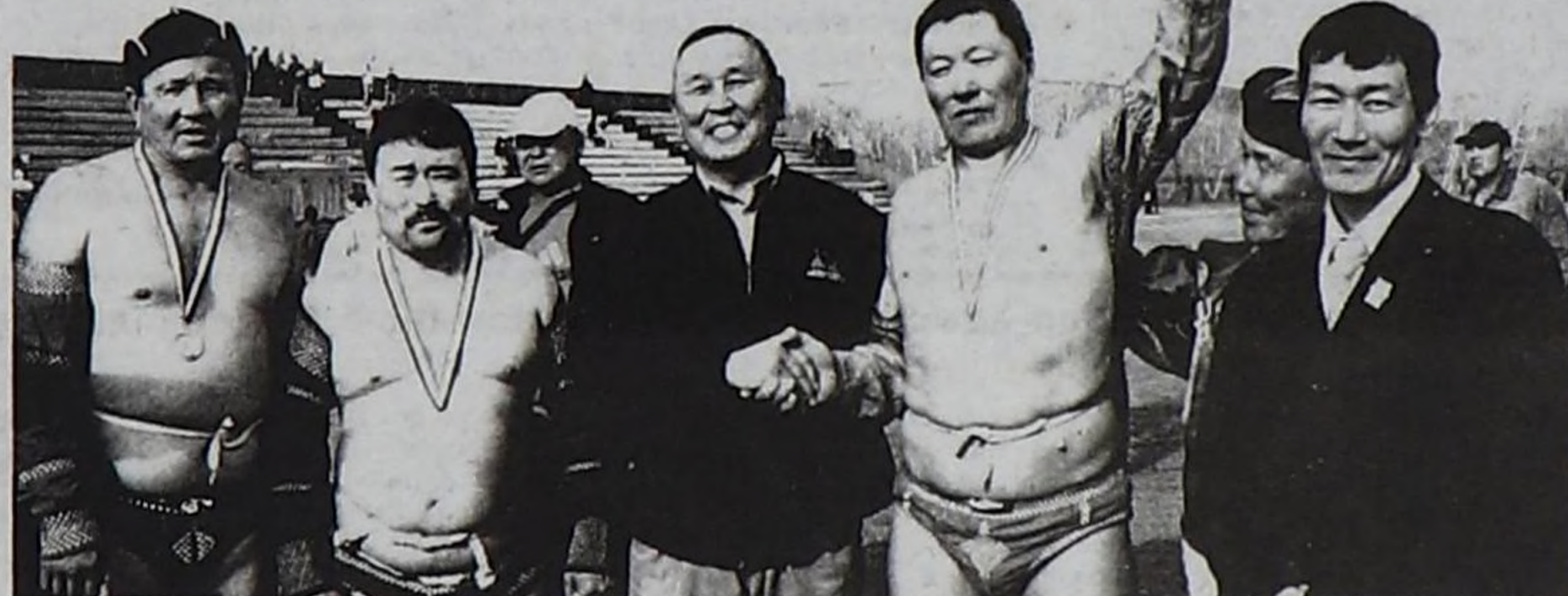
Аныяктардан бешки салыгда алды мөге арткан: Ай-Чүрек Ооржак, Чаян Доржу, Аяс Монгуш, Аяс Лопсан, Сайын-Белек Сат, Лагба-Сүрүн Чыгытпаа. Олар хүрешкен соонда, Аяс Лопсан, Аяс Монгуш, Чаян Доржу арткан. База-ла долгандыр хүрештирер ужурга таварышкан. Түннелинде Чаян Доржу ийи катап октакаш, үшкү черни ээлзэн. Ийи Аяс артып калган турда, чаыстап турган дээр-даа аяскан. Аныяктар тыва хүреш биле хостуг хүрештин аргаларын ажыглап, кончуг чараш хүрешкенинин түннелинде Аяс Лопсан шүглүп үнген, Аяс Монгуш үжүүлешкен.

Шаңналдары: Шүүлген мөгеге — улуг болгаш өңчүг телевизор; үжүүлешкен мөгеге — амгы шагның аыш-чем быжыра савазы (микр.печь); үшкү черни ээлзэн мөгеге DVD-биле шаңнаан.

Онзалап демделезе чогуур чүүл — деткичилерниң хөй болганы. Октапкан мөгелер безин төнчүзүңге чедир тутчуп арткан хоочун коллегаларыңа деткиччилеп, акша шаңналдарын тыпсып турду. Оон аңгыда В.С.Биче-оолдуң өг-бүлезин, оглу, кады төрзүннери, эш-өөрү, чаңгыс чер-чуртуглары шупту демнежип, хөй шаңналдарны спортчуларга тывысканы өөрүнчүг. Тыва кижилер хүрешке ынак дээрзин бо маргылдааның хөй деткичилери болгаш чыылган эмгекч көрүкчүлөр база катап бадыткады.

Чаңгыс-ла таарымча чок болган чүүл — мөгелерни холуштур салыпканы. Баштай аныяктарны, оон хоочуннарны салыпкан турган болза, дыка таарымчалыг болгу дег. Холуй салыптарга, хамык кичзэнгей чүгле хоочуннарда апаар-дыр. Аныяктарның ат-сывын безин чарлавайн баар таварылгалар бо-ла туруп кээр. 16 хар чедир назылыг, чаа эгелеп чоруур оолдарның көрүкчүлөр амдан эгелеп ат-сывын эки сактып, танып алзын дээр болза, оларны тода адап, кижилер бөрүзүңге кичзэнгейни углап, билдингир-ле чүүлдерин немей тайылбырлаар турган. Бо удаада аныяктарже кичзэнгей кошак болду.

Светлана БАЛЧЫР. Хүрештен чуруктарны Васильи БАЛЧЫЙ-ООЛ тырттырган.

Кол деткички Б.К.Балчий-оол, Буян Биче-оол хоочуннарның тиелекчилери-биле.

Марианна Айыш, Хүлер Ондар, Мөрген Салчак, Ренат Чурукай болгаш өскелер-даа ырлашкан.

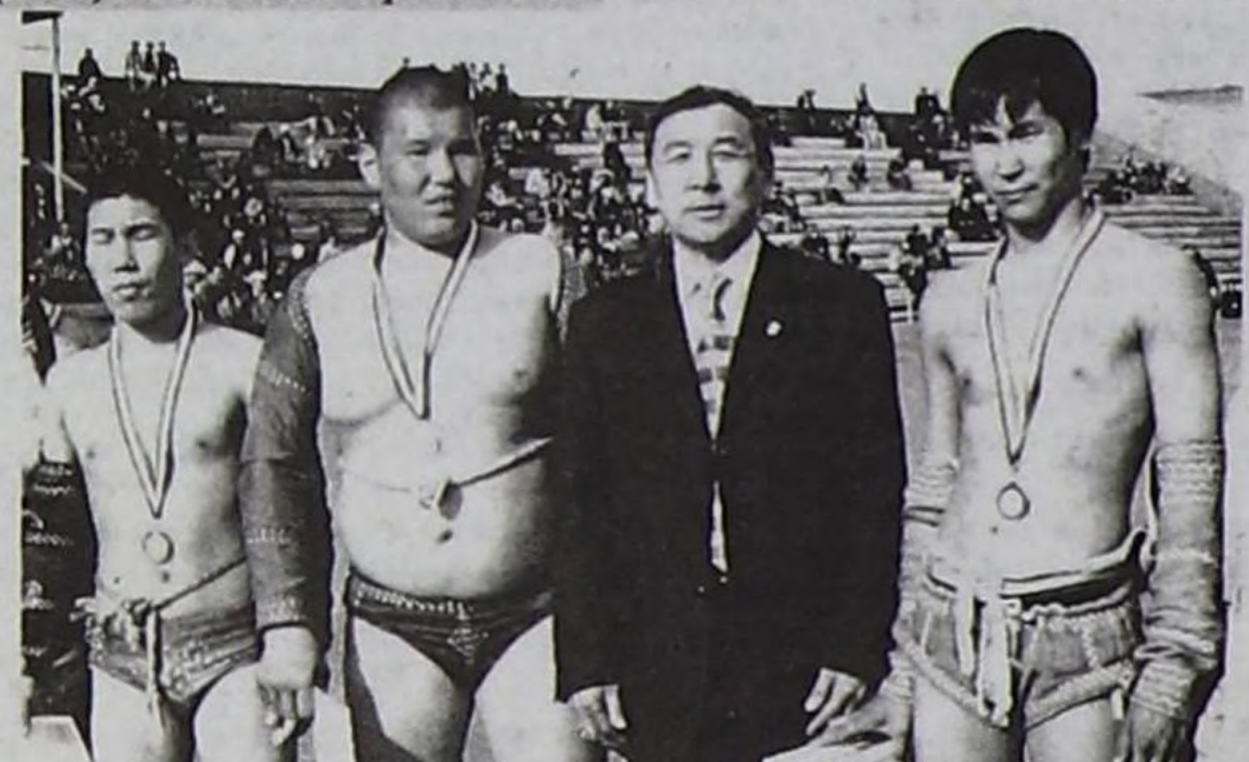
Маргылдаа-даа эгелзэн. Агаар-бойдус-даа аажок таарымчалыг — бирде хүннеп, бирде чаыстап каап турар хүн болду. «Владимир Сумакинович өрүүртен каттырып каап, ыглай каап ораны ол ыйнаан» — деп, эштери спортчулар баштактанчып орап болдулар.

Хоочун мөгелерниң аразында ат-сураа бүгү Тывага билдингир Сыын-оол Күжүгет, Хураган Иван, Каң-оол Кара-Сал, Октябрь Түлүш, Матвей Допуй-оол, Өлзей-оол Ооржак, Анатолий Кара-Сал, Виктор Эртине дээш, кымнарны чок дээр.

Бирги салыг мөгелер ады үнген хоочун, ат-сураглыг мөгелер онагларын чииги-биле октаан. Оларга немештир Каа-Хемден Валерий Шарай, Сукпактан

лери Ондарны Чөөн-Хемчиктен Юрий Донгак октаан. 1982 чылда Наадымга шүүлген мөге Сыын-оол Күжүгет биле Өлзей-оол Ооржак душчу берген. Олар бот-боттарын эки билчир, шаандан бээр хүрежип шаг болган Сүт-Хөл оолдары-дыр деп, комментатор чоргаарал-биле чарлап орду. Баштай ийи мөге деңге дүшкен, катап салырга Өлзей-оол Ооржак тепкеш, ойтур идип чыда боду дискзэн черге баштай дээртип алган. Ынчангаш Сыын-оол Күжүгет дараазында ээлчегже кирген. Октябрь Түлүштүн хүрежирин билер эштери кончуг ынак, бодун чогаадып алганы аргазы-биле (Валерий Шарайны) октады дижип ордулар. Валерий Балчий-оолду Владимир Ооржак хоюпкаш октаан.

Дөрткү салыг. Алды мөге арткан. Ол дээрге Юрий Донгак, Сыын-оол Күжүгет, Иван Хураган,

Мэр Д.К.Донгак тиелзэн аныяк мөгелер-биле.

Октябрь Түлүш, Владимир Ооржак, Виктор Идам олар-дыр. Мөгелер девиринге белеткенип турар аразында солун чүүл болган.

В.С.Биче-оолдуң 1987 чылда тургусканы «Хүреш» агитбригада-

турда, Владимир Ооржак биле Иван Хураганни дөрт хончулаштырып каар орта, узун, шыырак дурт-сынныг Ооржак октап дүжүрген. Ынчалдыр хоочуннар хүрежинге Владимир Ооржак —

Май 9 байырлалыга тураскааткан культура-массалыг хемчеглерниң планы

Май 6

11.00-13.00 шакта — «Хөгүлүг старттар» республика маргылдаазы.

Эртер чери: «Совет Тываның 5 чылы» стадион.

11.00-13.00 шакта — Х.О. Ондарның чырык адынга тураскааткан шыдыраа маргылдаазы.

Н.Гастелло аттыг парктың шыдыраа залы.

13.00-16.00 шакта — хоорай командаларының аразынга мини-футбол маргылдаазы.

«Совет Тываның 5 чылы» стадион.

15.00-17.00 — «Россия Силерге четтиргенин илередип тур» — Ада-чурттун Улуг дайынының хоочуннарыга кежээ.

«Енисей» Культура бажыны.

Май 8

9.00-13.00 шакта — төп зонаның бирги чери дээш аьт чарыжы.

Тос-Булак.

10.00 — 11.00 шакта — «Тываның аныяктары» солунунуң шаңналы дээш чиик атлетика эстафетазы.

Арат шөлу.

12.00-13.30 шакта — «Тиилелге хүнү» концерт.

«Енисей» Культура бажыны.

14.00-15.30 шакта — «Май вальзы» хоочуннарга кежээ.

«Строитель» Культура бажыны.

17.00-19.00 шакта — Тиилелге хүнүнге — Ада-

чурттун Улуг дайыныга Тиилелгениң 62 чылынга тураскааткан кежээ.

Тываның В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шин театры.

20.00-23.00 шакта — аныяктарга дискотека.

Тываның күрүнө филармониязы.

Май 9

9 шакта — «Шериг болгаш албан-хүлээлгезин күүседип тургаш, амы-тынындан чарылган Тываның оолдарына» тураскаалга чечектер салыры. (Улуг-Хем эринде Кызыл партизаннар кудумчузунда № 41 бажың чаны).

9.30 шакта — «1941-1945 чылдарда Ада-чурттун Улуг дайыныга амы-тынын берген дайынчыларга» тураскаалга чечектер салыры. (Н.Гастелло аттыг парк аксы).

10.00 шакта — Тиилелгениң парады.

11.00 шакта — парадтын киржикчилери Кызыл хоорайның школарының чыскаал көргүзүү.

12.00-13.00 шакта — «Тиилелгениң салюду» байырлал программасы.

Арат шөлу.

13.00-14.00 шакта — үрер хөгжүм концерти.

Н.Гастелло аттыг парктын концерт шөлу.

14.00-19.00 шакта — «Шын» солунунуң шаңналы дээш тыва хүреш маргылдаазы.

«Хүреш» стадиону.

19.00-23.00 шакта — аныяктарга дискотека.

«Совет Тываның 5 чылы» стадион.

Тес-Хем кожуунунуң девискээринден дашкаар чурттап чоруур тес-хемчилерге болгаш Тес-Хем кожуунунуң өңүктөрүнө кыйгырыг Хүндүлүг чаңгыс чер-чурттугларывыс, тес-хемчилер, болгаш Тес-Хем кожуунунуң сайзыралында бодунуң үлүң кириштирер күзелдиг өңүктөривис!

Тес-Хем кожуунунуң социал-экономиктиг сайзыралын бедидер, кожуунунуң бот-орулгаларын өстүрер деп Тес-Хем кожуунунуң чагырга чери шийирлик сорулгаларны салып алган ажылдап турар.

Бо салып турар сорулгаларны боттандыра дээш кожуунга чаа-чаа бүдүрүлгелерни, ажил-агыйларны тургузар, экономиктиг солун, ажыктыг төлевилелдерни боттандыра деп турар бис. Ко-жуунга чаа тудугларны (чуртталга бажыңнары, бүдүрүлгелер оран-савазы мал-маган өстүрер кажак-хорaa дээш, оон-даа өске) тудар, автобүдүрүлгелер, тудуг матери-алы белеткээр бүдүрүлгелер, аңчыыр тывыжы, көдээ ажил-агый (мал ажылы, чер ажылы), садыг-саарылга, көдээ ажил-агыйның продукциязын болбаазырадыр бүдүрүлгелер дээш, оон-даа өске бүдүрүлгелерни болгаш ажил-агыйларны сайзырадыр, чурт-такчы чонну ажылга хаара тудар деп турар.

Бо бүгү ажилдарны чорударда арга-дуржулгалыг, мергежил-диг, эртем-биллиг болгаш кол-ла чуул — күзелдиг кижилер херек боору эки билдингир. Ко-жуунуң чурттап чоруур арга-дуржулгалыг, мергежилдиг бол-

гаш эртем-биллиг кижилер хей. Оларны ажылга хаара тудар дээш ажылды чорудуп турар бис. Ынчалза-даа кожуундан дашкаар чурттап чоруур тес-хемчилер болгаш Тес-Хем кожуунунуң өңүктөрү кожуунуң сайзыралында бодунуң үлүң кириштирер деп күзелин илередип чедип кээр болза, оларга бис чүгле өөрүп четтирер бис.

Чаңгыс чер-чурттугларывыс болгаш кожуунуң өңүктөрү тудугжулар, чолаачылар, трактористер, крановщиктер, механизаторлар, пилорамщиктер, чер ажылдыглар, аңчылар, уран-шевер болгаш оон-даа өске янзы-бүрү мергежилдиг, арга-дуржулгалыг улустар база бо-ла ажил-агыйларның, бүдүрүлгелернин, албан черлеринин удурткучлары бооп ажылдап чорааннар — тудуг мастерлери болгаш инженерлери, автобүдүрүлгө инженерлери, агрономнар, охотководтер, техно-логтар болгаш оон-даа өске эртем-биллиг кижилер — силерниң арга-дуржулганар, мергежилдер, эртем-билинер негеттинип турар-дыр.

Бүдүрүлгелерни, ажил-агый-

ларны тургузары, кожуунуң эконо-миказын сайзырадыры — бөгүнгү кол айтырыг. Ажил-төлүвүстү, аныяк-өскенни база ажилга өөредир, хаара тудар ужурлуг бис, ынчалза-даа оларны өөредиринге үе херек, а үе бисти манап турбас. Кол-ла чуул — ажылдаар, акша-төгерикти ажилдап алып, бодунга болгаш өг-бүлөзунге эки амыдыралды тургузуп алып күш-түг күзел, быжыг туруш болгаш чүткүл херек. Чүге дизе, ажил-агый анаа-ла бүдө бербес, түнелдерни чедип алгырынга күженишин болгаш үе херек.

Тес-Хем кожуунуң девискээринден дашкаар чурттап чоруур тес-хемчилер болгаш Тес-Хем кожуунуң өңүктөрү мергежилдиг, арга-дуржулгалыг, эртем-биллиг кижилерни кожуунуң чагырга черинге кээп, боттарын таныштырып, арга-дуржулгалыгына, мергежилдиге, эртем-билинге, ажилдаар күзелдиге хамаарыштыр чугаа-соотту кылып, кожуун чагырыкчызынын оралакчыларына азы кожуун чагырыкчызынга ужуражырын чалап болгаш кыйгырып тур бис.

Тес-Хем кожуунуң чагырга даргазы Владимир Соян-нович ОРУС-ООЛ.

Юбилейиңер-биле!

Бистиң эргим, ынак ававыс Зоя Байыр-ооловна ОДЕГЕЙ май 3-те 50 харлаар, чырыткылыг байырлалы-биле ававыска каң дег быжыг кадыкшылды, аас-кежикти, өөрүшкүнү, ажил-ижинге чедишкниңнери күзеп ор бис. Өскен-төрзүн чери Чаа-Хөл кожуунунуң Чаа-Хөл суурунда цр чылдарның иштинде КОЖПО столоваязының улуг повары бооп ажилдап чоруур. Бо чылын кооперация шугумунга ажилдаа-ла 30 чыл бооп турар. «Күш-ажылдыг хоочуну» деп хүндүлүг аттын эдилекчизи, кожуунунуң төлээлекчилер хуралының депутады, ынчангаштын хүндүлүг ававыска төрүттүнген хүңнү таварыштыр изиг байырывыс чедирбишаан, дараазында одуругларны тураскааттывыс.

Төрүттүңгэн хүңнү-биле

Төдү өөрүп тур бис, авай.

Ажы-төлүң, төрелдерің, эжиң-өөрүң

Аас-кежиң, өөрүшкүң болуп чор сен.

Амыдырал-чуртталга дээш

Амыр-дыжың көрбей чор сен.

Ажил-ишиң, эриг баарлыг, холу чемзиг

Ававыска черге чедир мөгейдивис

Эргелеткен ававыска ынак болгаш

Эрес-кежээ аажы-чаңың дөзексээр бис

Ажы-төлүң, үйүктарың күзеп тур бис

Ам-даа чүс хар бистиң-биле чуртта, авай

Уругларыңдан.

Бистиң ынак ававыс Солун-кыс Ийдумбуевна ДОНГАК май 3-те 50 харлап турар. Институт дооскаш, Өвчүр кожуунга 27 чыл башкы келин болуп чурттап, Хандайты школазынга башкылап, партия, комсомол райкомнарынга, өөредилге килдизинге ажилдап келген. Ажил-амыдыралының үнели болуп шаңнал-макталдарны ажилдап чораан челеринде ап чораан, күш-ажылдыг хоочуну. Ававыска дараазында одуругларны бараалгаттывыс:

Аргамчы дег шөйлү берген 50 харның

Арттын ажып, өрү чүткүп, үңүп келдиң.

Эрткен оруун каалама черле чорбаан,

Ээр-дагыр, оңгул-чиңгил хей-ле болгай.

Ыглаксанчыг, ырлаксанчыг чылдарыңның

Ыдык болур Юбилейиң чедип келди,

Ажы-төлүң, алган эжиң, төрелдерің

Аас-кежик өөрүшкүң күзедивис

Өөнүң ээзи, уруглары.

Хүндүлүг Маадыр-оол Бартыштаанович!

Тыва Республиканың күш-культура болгаш спорт агентилели Россияның күш-культуразының болгаш спорттун теризини, «Тыва Республиканың «ирбижи», альпинист, турист, чогаалчы Силерге, 60 харлааныңар таварыштыр изиг байыры чедирбишаан, быжыг кадыкшылды, ажил-ижинге улам бедик чедишкниңнери күзеп тур. Силерниң бижээш, чырыкче үндүргениңер «Меңгилги бедиктерниң кыйгызы», «Ыдыктаан тук», «Хүреш бурган», «Чудуруктуң чагыды» дээр номнарыңар тыва аныяктарны спортке хаара тударыңа, төрзүн Тываның ат-алдарын делегей шыпшыныкче көдүреринге кончуг улуг дөгүмчө бооп турар. Аңаа бо хүнде аныяктар-биле деңге киржип турар республикада эң улуг назылыг спортчу-дур Силер.Төгүвүсте бир дугаар Памир экспедициязының удуртукчузу Силер бодуңарның үлгөр-чижээңер-биле, кайгамчыктыг бедик хей-агдыңар-биле тыва аныяктарны амыдыралдың-даа, спорттун-даа эң бедик шыпшыктарыңче үндүрө бээринге идигни берип турар Силер. Чогаадыкчы ажил-ижинге чонувусту, аныяктарывысты чаа бедиктерже улам чүглөндүрзүн!

ТР-ниң күш-культура болгаш спорт агентилелиниң

директору М.Ч.ООРЖАК.

Кижиниң чаагай чоруун болгаш хереглелчилерниң эргелерин камгалаар адырда хайгаарал талазы-биле Федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле Эргелели

федералдыг күрүнө хамааты албанының специализи албан-дужаалдың хостуг олудунга ажилдаарының конкурзун эрткирип турар:

Конкурс

Албан-дужаал: кол специалист — ажил-чорудулга хандырылгазының болгаш организациязының килдизинин эксперти (эрге-хоойлу айтырыгыларының талазы-биле).

Албан-дужаалды ээлээр күзелдиг кордакчылардан негелде: юриспруденция мергежил талазы-биле юрист дээди эртемниг болур болгаш мергежилдиг ажилдаан стажы 5 чылдан эвээш звес болур.

Документилерни хүлээп алыр чери болгаш үези: 667010, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 116. (3-кү каът, кадрлар килдизи, кабинет № 3), телефон: 8 (394 22) 526 04, факс: 513 63; 2007 чылдың апрель 23-тен май 23-ке чедир ажил хүннеринде 08.00-17.00 шакка чедир (шак тус черни-биле).

Конкурска киржири-биле Россия Федерациязының хамаатызы күрүнө органыга дараазында документи-лерни кириер:

а) хууда билдиришкин;

б) Россия Федерациязының чазааның бадылааны майыкка анкетаны боду холу-биле долдургаш, адын салыр, фото-чураттарың кожар;

в) паспорттун азы ону солуп турар документиниң хоолгазы (чогуур документини конкурска киржип келгеш, боду эккеп көргүзер);

г) профессионал билиин, ажил стажын болгаш мергежилдиг бадыткаан дараазында документилер херек: күш-ажыл дептериниң хоолгазы (албан ажил-чорудулгазын (күш-ажыл) бир дугаар боттандырып турар тава-рылгандан аңгыда) азы хамаатының күш-ажыл чорудулгазын (албан ажилын) бадыткап турар өске-даа документилер;

д) профессионал билиинин, а ол ышакш хамаатының күзели-биле немелде профессионал билинин дугайында, аңаа эртем чадазы, эртем ады тывысканының дугайында документи-лерниң хоолгазы, оларны нотариалдыг азы ажилдап турар чериниң кадрлар албаны (албаннар) шынздыдып каан болур ужурулуг;

е) хамааты кижиниң ук хамааты албаныга ажилдап киреринге азы ону эртеринге шаптыктап болуг дег аарыглар

чок дээрзин көргүзүп турар документ;

е) албан ажил-чорудулгазын (күш-ажыл) бир дугаар чаа эгелеп чоруур таварылгандан аңгыда, ыяап-ла пенсия камгаладылганының камгалап шынзылгасы;

ж) Россия Федерациязының девискээринде чурттап турар чериниң аайы-биле үндүрү органында учетта турарының дугайында шынзылгасы;

з) шериг хүлээлгелиг азы шериг албанын эртер ужурул кижилерге — шериг учедунуң документи-лери;

и) эт-хереңгизиниң болгаш эт-хереңгиге хамаарышкан хүлээлгелер база орулгаларының дугайында дыңнадыглар.

Харылзажыр кижини — кол специалист — ажил-чорудулганы органазаастаар болгаш хандыраар (кадрлар айтырыгының талазы-биле) килдистиң эксперти Л.К. Сандыкчап.

Конкурстун эртер хүнү — 2007 чылдың июнь 6-да 09.00 шакта (шак тус черни-биле).

Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 116. (3-кү каът, кадрлар килдизи, кабинет № 3).

Конкурс дугайында информацияны Эргелелдин сайтызында кирген: rnp.tuva.ru

ШЫН
e-mail: shyn@tuva.ru
Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа. Кол редактор А.О. ХЕРТЕК.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 1-01-35, кол редакторнун оралакчызы — 1-19-87, тел/факс (394-22) 1-17-94, бухгалтерия — 1-17-91.

КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис — 1-18-10, культура, өөредилге — 1-03-88, чагаа — 1-03-87, көдээ ажил-агый, үлетпүр килдистер — 1-17-09.

Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар. Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама. Тираж 9309. Чагыг 53.

АГАР САНЫБЫС: № 40703810400000010000 В ОАО Банк "Тувакредит", Кызыл ИНН — 1701008466; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.

Россия Федерациязының Парлатга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Ортакы Сибирде регионнар аразында девискээр эргелели «ШЫН» солуну 2004 чылдың май 14-те өде бүртүзэ.

Херечилелдиң дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730. ТР-ниң «Тываполиграф» унитарлыг күрүнениң бүдүрүлгезинге парлаан (Кызыл, Шетинополь-Кравченко, 1).

Солунда парлаттыңан материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттылган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харылаар.